

TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

TEDAVİ ve REHABİLİTASYON MERKEZLERİ RAPORU 2010

Ankara, Haziran 2011

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 71

Yayına Hazırlayanlar
Levent Kutlu – Aytül Uçar

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
Akbaş Mah. Sarıca Sok. No: 7 Altındağ, 06080 Ankara
Tel: (312) 310 66 36 • Faks: (312) 310 64 63
E-posta: tihv@tihv.org.tr
<http://www.tihv.org.tr>

ISBN: 978-975-7217-79-4

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş,
hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı *Resmi Gazete*'de
yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

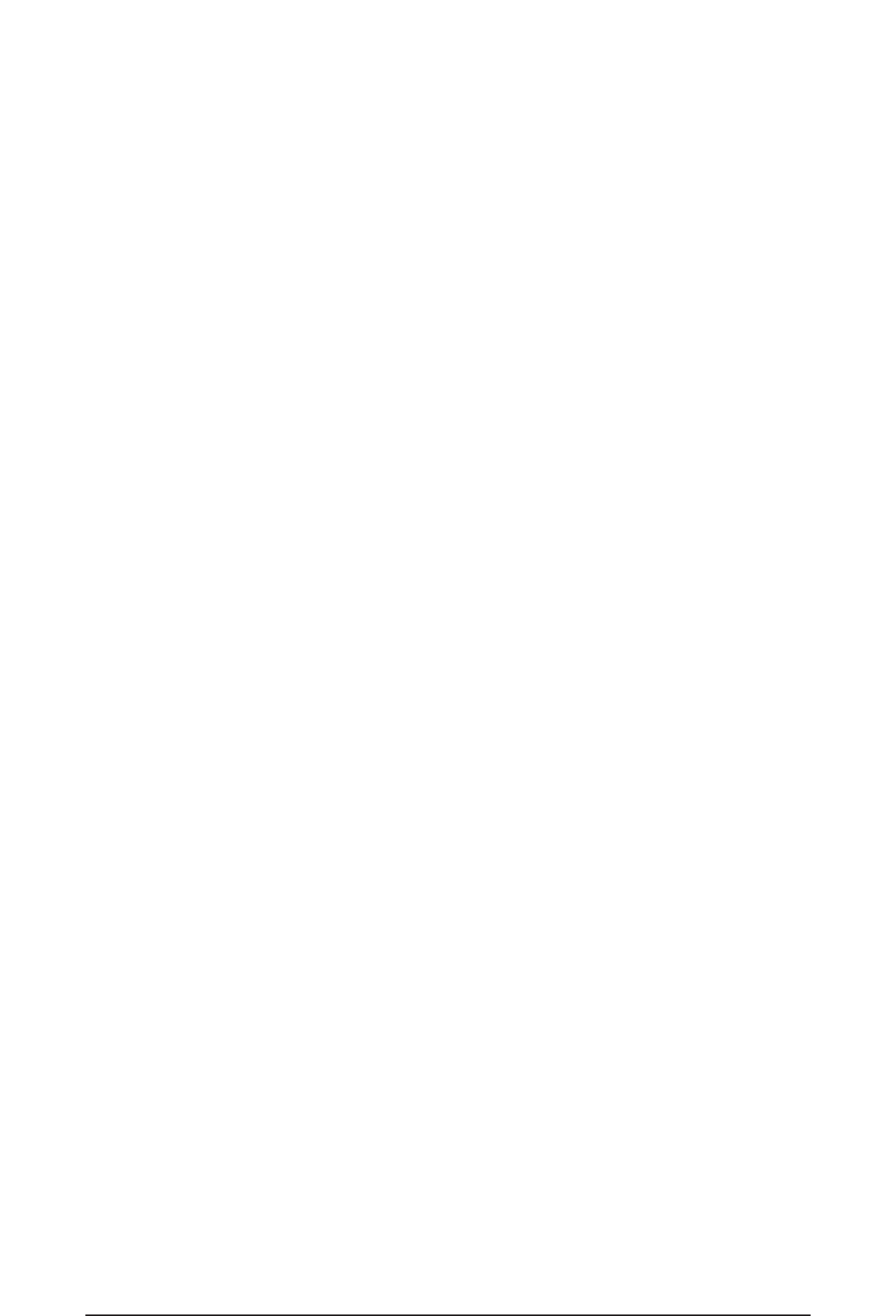
BULUŞ Tasarım ve Matbaacılık, Ankara
Tel: (312) 222 44 06 • Faks: (312) 222 44 07

Bu yayın aşağıdaki kuruluşların maddi desteğiyle hazırlanmış ve basılmıştır:

Norveç Tabipleri Birliği
Stokholm İşkence Gören Mülteciler için Kızılhaç Merkezi aracılığıyla SIDA, İsveç
Uluslararası Af Örgütü İsveç Seksiyonu

Bu belgenin içeriği yalnızca Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın sorumluluğundadır; hiçbir şekilde maddi destek veren kurumların duruşunu yansıttığı addedilemez.

English version of
Treatment and Rehabilitation Centers Report-2009
is available at the HRFT

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Şebnem Korur Fincancı	
Sunuş	11
Metin Bakkalcı	
TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri 2010 Yılı	
Değerlendirme Sonuçları	19
Yöntem	20
I- Tüm Başvuruların Değerlendirilmesi	23
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	23
1- Yaş ve Cinsiyet	23
2- Doğum Yeri	25
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	25
B- İşkence Süreci	27
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci	28
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	36
3- Cezaevi Süreci	39
C- Tıbbi Değerlendirme	43
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	44
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	45
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	47
4- Tanılar	49
D- Tedavi ve Rehabilitasyon Süreci	50
1- Uygulanan Tedaviler	50
2- Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu	50

II- 2009 Yılı İçinde Gözaltında İşkence ve Kötü Muamele Gören Başvuruların Değerlendirilmesi	53
A- Sosyal ve Demografik Özellikler	53
1- Yaş ve Cinsiyet	53
2- Doğum Yeri	54
3- Öğrenim ve İş-Meslek Durumu	55
B- İşkence Süreci	57
1- Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci	57
2- Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar	63
3- Cezaevi Süreci	66
C- Tıbbi Değerlendirme	66
1- Başvuruların Tıbbi Yakınmaları	66
2- Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular	68
3- Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	70
4- Tanılar	71
III- Değerlendirme ve Sonuç	72

ÖNSÖZ

Şebnem Korur Fincancı¹

Ateşin Düştüğü Yerdeyiz, Hepimiz!

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın (TİHV) 20. kuruluş yıldönümünü kutladığımız 2010 yılını geride bıraktık. Bir yıl boyunca gerçekleştirdiğimiz çok sayıdaki etkinliklerle hem TİHV'i tanıtmayı hem de Türkiye'deki işkence ve cezasızlık olgusuyla mücadeleyi güçlendirmeyi amaçladık. 26 Haziran 2010'da İşkence Görenlerle Dayanışma Günü etkinlikleri çerçevesinde Ankara'da Çankaya Çağdaş Sanatlar Merkezi açtığımız "Yokluğum Varlığına" Sergisi 21–28 Haziran 2010 tarihleri arasında ziyaretçilere sunuldu. İnsan hakları haftasındaki İzmir ve Diyarbakır etkinliklerinden sonra 10 Mart-22 Nisan 2011 tarihleri arasında İstanbul'da Depo'da sergilenen "Ateşin Düştüğü Yer" Sergisi 131 sanatçının katılımıyla gerçekleştirildi. Bir avuç dostla küçük bir kartopu olarak başlayan yolculuğumuz "Ateşin Düştüğü Yer" sergisi ve etkinliklerinde bir çığ gibi büyüyerek inanılmaz boyutta bir dayanışmaya dönüştü. Bu dayanışma ve emek TİHV için bir onur, 20 yıllık tarihinde alınmış en güzel armağanlardan biridir.

Yirminci yıl etkinlikleri, TİHV'in tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinin bulunduğu Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir'de de yaygınlaştırıldı.

2010 yılının başında çatışmasızlığın sona ermesi yaşam hakkı ihlallerinde neredeyse bir patlamaya neden oldu. 2010'da çatışmalarda 246 kişi yaşamını yitirdi, ki bu sayı 2009'da 138'di.

2010 yılında bir diğer önemli gelişme 12 Eylül 2010'da gerçekleştirilen anayasa değişikliklerinin oylandığı referandumdu. Referandum Türkiye geneli yayılan seçimler gibi diğer siyasî etkinliklerde olduğu üzere siyasî kutuplaşma yoğunlaştı; TİHV'in Dokümantasyon Merkezi'nin verilerine göre, 2010 yılında toplumsal olaylara müdahaleler sırasında 2 kişi yaşamını yitirdi, 155 kişi yaralandı; gözaltına alınan 1907 kişiden 166'sı tutuklandı.

¹ Prof.Dr., TİHV Başkanı

TİHV olarak yaşam hakkı ihlallerinden söz edince, özellikle belli bir türe vurgu yaptığımız muhakkaktır. Bu ülkede yaşayan her meslekten, her yaştan, her cinsten herkes, kolluk kuvvetlerinin şiddetinin potansiyel hedefi durumundadır. Yıllık raporlarımızda ele aldığımız yaşam hakkı ihlalleri, kişilerin “dur” ihtarına uymadığı gerekçesiyle öldürülmesinden gözaltında ve cezaevinde “intiharlara” ya da şüpheli bir şekilde ölümlere kadar çok geniş bir spektrumda gerçekleşmektedir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, yaşam hakkı ihlalleri salt 2010 yılında karşılaşılan bir sorun değildir. Kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanımına bağlı olarak veya alıkonulma yerlerinde gerçekleşen ölümler, uzun yıllardır devam eden bir süreçtir. 41 kişi özgürlüklerinden alıkondukları yerlerde (6 kişi karakollarda, 35 kişi cezaevlerinde) yaşamlarını yitirdi.

31 Temmuz 2010 tarihinde Batman Hasankeyf İlçesi Demirlişar Köyü civarında İnsan Hakları Derneği (İHD) Batman Şubesi eski Başkanları Sadi Özdemir ve Sedat Özevin (aynı zamanda Batman Barosu eski Başkanı) ile HEP Batman eski İl Başkanı Salih Özdemir ve Sofi Özdemir’in içerisinde buldukları aracın mayına çarpması sonucu yaşamlarını yitirmeleri, insan hakları savunucuları olarak bizleri derinden üzmüştür.

İnsan hakları savunucuları gözaltına alınmakta ve uzun tutukluluk sürelerine maruz bırakılmaktadır.

Benzer bir şekilde işkence olgusu da gündemdeki yerini korudu. İşkenceyle mücadelede de engeller artmaktadır. 22 Aralık 2010’da “işkence hayvanî bir uygulama” diyerek işkenceyi eleştiren Mahmut Alınak’ın polisler hakaret ettiği iddiasıyla Türk Ceza Kanunu’nun 125. maddesi uyarınca 14 ay 17 gün hapse mahkûm edilmesi ise siyasî iktidarın işkenceyle mücadelesindeki samimiyezsizliğini ortaya koymaktadır.

İşkence doğası gereği, yalnız işkence uygulanan kişiyi değil, tüm toplumu etkileyen bir sağlık sorunu olarak da karşımıza çıkmaktadır. İktidar ilişkilerinin somutlaştığı ve devletin sorumluluk alanındaki bir şiddet biçimi olan işkence eyleminde, ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal örselenme kişi ile sınırlı kalmayıp, bu şiddet biçiminin varlığı toplumda da ciddi bir ruhsal örselenmeye neden olmaktadır.

Soruna sağlık perspektifi ile koruyucu hekimlik penceresinden bakmayı sürdürdüğümüzde; koruyucu hekimliğin olmazsa olmazı sorunu doğru ve bilimsel verilere dayanarak tanımlamaktır. Tüm özellikleri ile tanımlanan bir salgında, salgına yol açan etkeni yerinde bir tespit ile sınırlayabilir ve tümüyle ortadan kaldıracabilirsiniz. Ülkemizde yaşanma sıklığına bakıldığında bir salgın olarak tanımlanabilecek işkence olgusu da, şiddet etkeni olarak doğru ve gerçek özellikleri ile tanımlanabildiğinde, bu etken ile mücadelede etkin yöntemler hızla gerçekleştirilebilir.

İşkencenin ve diğer insan hakları ihlallerinin önlenmesinde, toplumsal travma ile başa çıkma mekanizmalarının geliştirilmesinde sorumluluğun yalnız hekimlere ait olmadığı muhakkaktır. Saptanan etkenin toplumdan uzaklaştırılmasında hukukî süreçlerin çok büyük payı vardır. Toplumsal işbirliği de böylesi bir müdahaleyi gerektirmektedir.

Hastalık etkeni taşıyan suyun ilaçlanmadan içilmemesi gerektiğini biliyoruz. Hekimler suyun hastalık etkeni taşıdığını söyleme sorumluluğu taşımaktadır ama ilaçlamayı yapacak olanlar ve ilaçlanmamış ise o suyu kullanmamaları gerektiğini bilen, ilaçlanması için sorumlulara uyarıda bulunması gerekenler de süreçte yükü paylaşmalıdır.

İçtiğimiz suyun hep temiz olabilmesini, bir gün elbet hep birlikte o ateşi söndürebilmeyi umuyorum...

SUNUŞ

Metin Bakkalcı²

Birleşmiş Milletler, uzun yıllar süren hazırlık çalışmaları ve tartışmalar sonucunda 1984 yılında “İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlıkdışı ya da Onur Kırıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşme”yi kabul etmiştir. Sözleşme, yeterli sayı olan 20 devlet tarafından imzalanmasından sonra 26 Haziran 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme işkenceyi mutlak olarak yasaklar. Bu yasak insanlığın ortak kazanımıdır ve modern insan hakları hukukunun en temel kurallarından birini oluşturmaktadır.

Bununla birlikte işkence, günümüzde maalesef ülkemiz dahil dünyanın pek çok ülkesinde devletler tarafından toplumlara karşı insanlıkdışı bir cezalandırma-yıldırma/sindirme aracı olarak kullanılmaktadır.

Bu bakımdan işkencenin önlenmesi yönünde sürdürülen çalışmaların yanı sıra işkence görenlere destek olmak, onların fiziksel ve ruhsal olarak tedavi ve rehabilitasyonlarına yardımcı olmak da ayrıca önemli hale gelmiştir. Özellikle, “İşkenceye Karşı Sözleşme”nin yürürlüğe girmesinden sonra işkence görenlere yönelik tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları ivme ve yaygınlık kazanmıştır. Bugün dünyanın hemen her yerinde işkence görenlere yardım eli uzatan 200’den fazla tedavi merkezi bulunmaktadır.

Bilindiği gibi, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), 1990 yılında, “işkence ve diğer zalimane, insanlıkdışı, aşağılayıcı muamele davranış ve cezalandırmalara” maruz kalan kişilere fiziksel ve ruhsal tedavi ve rehabilitasyon hizmeti sağlamak ve insan hakları ihlallerinin dokümantasyonunu yapmak amacıyla kurulmuştur.

TİHV halen Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul ve İzmir illerindeki beş tedavi ve rehabilitasyon merkezinde işkence görenlerin tedavi ve rehabilitasyonuna yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Mevcut beş tedavi ve rehabilitasyon merkezinde 2011 yılına kadar toplam 12.452 işkence görenlere ve onların yakınlarına hizmet sunulmuştur.

²Dr., TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Koordinatörü

Vakfımıza başvuran kişilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal sorunlarının çözümü için, profesyonel ve gönüllü olarak sayıları yüzlerle ifade edilen sağlık çalışanı, multidisipliner ekipler halinde hizmet sunmaktadır.

Tedavi projesi, tedavi hizmetleri sunmanın yanı sıra, bu hizmetin niteliğinin artmasına yönelik, raporun değerlendirme ve sonuç bölümünde yer verilen eğitim, bilimsel araştırma, bilimsel etkinlikler gerçekleştirme çalışmalarını da içermektedir. Bu çerçevede ulusal ve uluslararası çok sayıda toplantı düzenlenmiş ve toplantılara katılmıştır.

TİHV'in kuruluşunun 20 yılı olması nedeniyle 2010 yılında bir yandan vakıf çalışmalarının gözden geçirilmesi imkânı yaratılmış, öte yandan da, her türlü eksiğine karşın, vakıf çalışmalarının geniş bir kesimle paylaşılma şansı yakalanmıştır.

2010 yılı için öngörülen toplam 350 başvuruya yakın olarak, 2010 yılında toplam başvuru 363 olarak gerçekleşmiştir.

Başvurularımızın merkezlere göre dağılımda ilk göze çarpan Diyarbakır merkez başvuru sayısının 2009 yılında 51'iken, 2010 yılında 101'e yükselmesidir. Bu artışın öncelikli nedenleri olarak Diyarbakır ve yakın bölgesinde de, özel olarak 2009 yılından sonra yoğunlaşan insan hakları ihlalleri, yine bu kapsamda özellikle çocuklara yönelik baskılar, gezici sağlık ekibi çalışmalarının yararı, Diyarbakır merkezimizin koordinatörlüğünde yürütülen "Toplumsal Travma ile Başetme Programı" hazırlıkları ifade edilebilir.

Tedavi ve rehabilitasyon merkezleri çalışmaları kapsamında 2009 ve 2010 yıllarında altyapısı hazırlanan, projenin geleceği açısından da yol gösterici olacak olan şu yeni çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

- a) Merkezlerimizin bulunmadığı ve ağır işkence ve insan hakları ihlallerinin yaşandığı bölgelere yönelik olarak, 2009 yılında başlatılan "Gezici Sağlık Ekibi" programı 2010 yılında da sürdürülmüştür.
- b) Uzun bir aradan sonra (2002-2003 dönemi) rehabilitasyon projesi kapsamında sınırlı da olsa sosyal ve hukuksal destek hizmeti verme imkânının yaratılmasının bir sonucu olarak, tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarında son derece önemli olan multidisipliner ve bütüncül yaklaşımın önemi bir kez daha görülmüştür.
- c) Uzun bir süredir Türkiye'de işkencenin epidemiyolojisi (sıklığı, yaygınlığı, gelişim seyri, nedenleri vb.) konusunda bilimsel çalışmaların bulunmaması eksikliği hissedilmekteydi. İki yıllık bir çalışmanın sonunda 2010 yılında tamamlanmış olan Türkiye'de işkencenin epidemiyolojisi³ çalışması bu alanda bir ilk niteliğine sahiptir.

³Melek Göregenli ve Evren Özer, Medya ve İnsan Hakları Örgütlerinin Verilerinden Hareketle 1980'lerden Günümüze Türkiye'de İşkence: Epidemiyolojik Bir Başlangıç Çalışması, Ankara, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları, 2011.

- d) 2008 yılı başında yayına hazırlanıp Türkçe olarak basılan *İşkence Atlası'nın*⁴ İngilizce basımı⁵ 2010 yılında gerçekleştirilmiştir.

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri çalışmalarının yanı sıra işkencenin önlenmesine yönelik olarak altta yer verilen çeşitli çalışmaları da sürdürmektedir:

a) TİHV, uzun bir süredir sürdürdüğü işkencenin önlenmesine yönelik projelerinden bir yenisini 1 Aralık 2010 tarihinde başlatmıştır. İnsan Hakları Derneği'yle (İHD) birlikte Türk Tabipleri Birliği'nin de (TTB) katkısıyla gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında;

- Ülkemizde özel bir gündem olan BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi Seçmeli Protokolü'nün (OPCAT) onaylanıp, OPCAT gereği olan etkin bir Ulusal Önleme Mekanizmasının kurulup, çalışması;
- Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite'nin, 2-3 Kasım 2010 tarihinde gündeminde olacak Türkiye ile ilgili üçüncü periyodik rapor sürecine müdahil olma ve konuyla ilgili gölge raporun hazırlanması: TİHV tarafından bir "gölge rapor" hazırlanmış, ayrıca 2-3 Kasım 2010 tarihinde Cenevre'deki oturumlara katılmıştır⁶. 19 Kasım 2010 tarihinde BM İşkence Önleme Komitesi'nin yayınladığı Türkiye ile ilgili üçüncü periyodik raporu, kimi eksiklerine karşın görüş ve önerilerimiz ile örtüşmektedir. Bir yıl sonra gerçekleşecek bu rapordaki tavsiyelerin izlenmesi sürecine yönelik hazırlıklar başlamıştır.
- İstanbul Protokolü eğitimine katılan 3476 hekimin bilimsel açıdan ve idarî/adlî baskılara karşı kuvvetlendirilmesine yönelik programların geliştirilmesi; Bu kapsamda:
 - ❖ Acil destek birim kurulmuştur,
 - ❖ İstanbul protokolü tamamlayıcı uzaktan eğitimi 2011 sonbaharında başlayacaktır,
 - ❖ İP eğitimleri sonrası adlî tıp prosedürlerinin değerlendirilmesi için anket çalışması yine 2011 sonbaharında gerçekleştirilecektir,
- Faili Meçhul Cinayetler için Zamanaşımının Kaldırılması Yönelik Kampanya yapılması ve Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'in Bütün İnsanların Zorla Kaybedilmelere Karşı Korunması Sözleşmesi'nin imzalanıp, onaylanmasının sağlanması,

⁴Önder Özkalıpçı v.d., *İşkence Atlası: İşkencenin Tıbbi Olarak Belgelendirilmesinde Muayene ve Tanısal İnceleme Sonuçlarının Kullanılması*, Ankara, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları, 2007.

⁵Önder Özkalıpçı et al., *Atlas of Torture: Use of Medical and Diagnostic Examination Results in Medical Assessment of Torture*, Ankara, Human Rights Foundation of Turkey, 2011.

⁶TİHV'in hazırladığı rapor ve işkenceye Karşı Komite'nin sonuç gözlemleriyle birlikte kitaplaştırılmıştır. Söz konusu kitap TİHV Genel Merkezi'nden istenebilir ve tihv.org.tr adresinden indirilebilir. *Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın Türkiye'nin Üçüncü Dönemsel Raporu'nun Değerlendirilmesi için BM İşkenceye Karşı Komite'ye İlettiği Görüşleri ve Önerileri - 15 Ekim 2010 ve İşkenceye Karşı Komite'nin Sonuç Gözlemleri Türkiye - 19 Kasım 2010*, Ankara, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları, 2011, <http://tinyurl.com/3dzrycj>.

çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

b) “Toplumsal Travma ile Başetmeye Yönelik” Proje

TİHV'nin 11-12 Aralık 2004 tarihlerinde Diyarbakır'da düzenlediği «Travmatize Olmuş Toplumlara Yaklaşım» başlıklı toplantıda katılımcı tüm kurumların önerileriyle bu başlıkta bir program geliştirmek özel bir gündem olmuştur. Çatışmanın devam ettiği bir süreçte, her ne kadar böyle bir süreci başlatmak zor ise de, çatışmanın sona ereceği muhtemel bir sürece de hazırlıklı olunmalıdır. İlgili tüm kurum ve kişiler ile birlikte gerçekleştirilecek böyle bir çalışmanın aynı zamanda bu süreci bir barış sürecine dönüştürmeye katkı sunması da beklenmektedir.

Bu kapsamda “Sürmekte Olan Toplumsal Travmalarla Başetmeye Yönelik Yol Gösterici Rehber Hazırlık Toplantısı” 18-19 Aralık 2010 tarihinde farklı alanlardan 59 katılımcıyla Diyarbakır'da yapılmıştır. Tüm katılımcıların son derece pozitif geri bildirimlerinin alındığı toplantı sonucunda önümüzdeki döneme ilişkin yol açıcı önerilerde bulunulmuştur.

Bu çerçevede 28-29 Mayıs 2011 tarihinde Diyarbakır'da ve 4-5 Haziran 2011 tarihinde Adana'da gerçekleştirilecek “Toplumsal Travma ile Başetme Eğitimleri” ile 10-11 Aralık 2011 tarihinde Diyarbakır'da gerçekleştirilecek uluslararası katılımlı “Toplumsal Travma ile Başetme Toplantısı” planlanmıştır.

c) Ortadoğu'da “Barış için Sağlıkçılar Köprüsü Projesi”

1-4 Aralık 2005 ve 7-9 Aralık 2007 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen “Ruhsal Travma” toplantılarının önemli sonuçlarından birisi, özellikle Ortadoğu'ya yönelik “Barış için Sağlıkçılar Köprüsü” perspektifi pek çok ülkedeki arkadaşlarımız tarafında sahiplenilmiştir.

Bu çerçevede TİHV'in yanı sıra IFHHRO, Norveç Tabipleri Birliği, TTB ve Dünya Tabipleri Birliği'yle birlikte çağrıcı olunan Ortadoğu'da “Barış için Sağlıkçılar Köprüsü” ilk toplantısı Ortadoğu'dan yedi ülke hedeflenmesine karşın dört ülkeden (Irak, Filistin, İsrail, Mısır) 24 katılımcı ile 27-29 Ekim 2009 tarihinde Türkiye'de gerçekleştirilmiştir.

Tüm katılımcılar bu inisiyatifin devam etmesi temennisini belirttiği için ikinci toplantı önemli ölçüde aynı katılımcılar ile 1-2 Kasım 2010 tarihinde yine Türkiye'de gerçekleştirilmiştir. İlk toplantıda belirlendiği gibi, bu ikinci toplantının ana başlığı “sağlık ve insan hakları alanında sağlıkçıların rolü” idi.

Her ne kadar toplantının son oturumda bundan sonrası için somut ortak bir program konusunda mutabakat sağlanamamış ise de, özellikle son dönemde Ortadoğu'daki gelişmeler göz önüne alındığında, bu çalışmanın çeşitli şekillerde sürdürülmesinin önemi açıktır. Her ne kadar tam bir mutabakata sağlanamamış olsa da, tüm katılımcılar nezdinde TİHV ve Türkiyeli heyetten beklentiler ifade edilmiştir.

d) Tıp ve Barış

Norveç Trömsö Üniversitesi'nden Klaus Melf'in koordinatörlüğü üstlendiği ve hekimlere yönelik barışı esas alan uzaktan eğitim projesi, Ocak 2010 tarihinde başlamıştır. Bu proje başvurusunda IPPNW-Almanya ve Hollanda seksiyonları, Johannes Wier Vakfı, IFHHRO, Bradford Üniversitesi Slovenya Kamu Sağlığı Enstitüsü, Norveç Tabipler Birliği ile birlikte TİHV de paydaş olarak yer almaktadır.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri çalışmalarının güncel değerlendirmesini yapmayı amaçlayan bu rapor, aynı zamanda Türkiye'de söz konusu problemi daha iyi anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Ülkemizde işkenceye karşı, tüm dünyanın takdirle karşıladığı, ciddi ve nitelikli bir mücadele yürütülmektedir. TİHV çalışmaları da, ülkenin değişik kentlerinde ortak bir amaç için çalışmalar yapan, sağlık çalışanı ve insan hakları savunucusu yüzlerce duyarlı insanın eseridir. Bu mücadelede, başta insan hakları hareketinin tüm unsurları olmak üzere farklı toplumsal kesimlerden, düşünce ve uzmanlık alanlarından çok sayıda kişi ve kuruluşun önemli payı ve emeği bulunmaktadır.

Elbette asıl büyük pay, maruz kaldıkları insanlıkdışı uygulamalara karşın "ben işkence gördüm!" diyebilenlere aittir.

İşte bu nedenledir ki her şeye karşın geleceğe umutla bakabilmekte ve "Yalnız Değiliz; İşkencesiz Bir Dünya İçin Hep Birlikteyiz" diyebiliyoruz.

Bu çalışmalara katkıda bulunan, bizi yalnız bırakmayan tüm dostlarımıza, çalışmalarımıza başından bu yana destek veren başta İnsan Hakları Derneği ve Türk Tabipleri Birliği olmak üzere ilgili tüm kurumlara, şükranlarımızı sunarız.

Ankara, Mayıs 2011

**TiHV Tedavi ve Rehabilitasyon
Merkezleri Raporu**

**2010
Değerlendirme Sonuçları**

TİHV TEDAVİ VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ 2010 YILI DEĞERLENDİRME SONUÇLARI¹

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), İnsan Hakları Derneği (İHD) ve Türk Tabipleri Birliği (TTB) bünyesinde yürütülen çalışmalar sonunda, 1990 yılında Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş, hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur. Genel merkezi Ankara'da olan TİHV'nin İstanbul, İzmir, Adana ve Diyarbakır'da temsilcilikleri bulunmaktadır.

TİHV, çalışmalarını Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri tarafından imzalanmış olsun ya da olmasın uluslararası insan hakları sözleşmeler ışığında yürütmektedir.

TİHV çalışmalarını projeler temelinde yürütmektedir. Hazırlanan projeler insan hakları ile ilgili, hükümetler dışı, uluslararası kuruluşlara iletilmekte, destek sağlanarak yürürlüğe konulmaktadır. TİHV, hükümetlerden, insan haklarına aykırı uygulamalar yapan kurum ve kişilerden bağış ya da destek almamayı ilke edinmiştir.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri projesi ile resmi ya da resmi olmayan gözaltı ya da cezaevi yaşantısı sırasında görmüş oldukları işkence ve kötü muamele nedeniyle sağlığı bozulmuş olan kişilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal bütünlük içerisinde tedavi ve rehabilitasyonları yürütülmektedir.

İşkence bireyin yanı sıra anne, baba, eş, çocuk ve yakın çevresindeki kişileri de etkileyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısacası toplum sağlığını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. İşkence görenlerin yakınlarının da travmatik süreçlerle ilişkisi olan ruhsal sorunlarının çözümü çalışma alanımız içerisinde değerlendirilmiştir. İşkence görenlerin yakınlarına da bu kapsamda hizmet sunulmaktadır.

TİHV tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarını, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana ve Diyarbakır illerinde mevcut temsilcilikleri aracılığıyla sürdürmektedir. Bu merkezlerde, hekim, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve tıbbi sekreterlerden oluşan

¹ Rapor, TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinden elde edilen verilere dayanarak hazırlanmıştır. TİHV, Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuru sayısı ile ülkedeki toplam işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalanların sayısı arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağını kuruluşundan bugüne kadar hep ifade etmiştir. Ancak bu durum, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalan TİHV başvurularının yıllara göre istatistiksel dağılımının oldukça anlamlı göstergeler olarak değerlendirilebilecek veriler olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

ekipler, işbirliği içerisinde buldukları her branştan uzman hekimlerle birlikte tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarını yürütmektedir. Başvuranların ön değerlendirmeleri merkezlerde yapılarak tedavi ve rehabilitasyon planı hazırlanmakta, hazırlanan plan doğrultusunda gerekli tıbbi inceleme, laboratuvar tetkikleri ve tedaviler anlaşmalı ve gönüllü ilişki içerisinde bulunan uzman kişi ve kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Gönüllü hekimlerin katkıları dışındaki tüm işlemlerin ücretleri TİHV tarafından karşılanmaktadır. Tedavi süreci her aşamasında merkezlerde bulunan ekipler tarafından koordine edilmektedir. Çalışmaların sonuçları ve değerlendirmeler, yıllık raporlar halinde dokümanite edilerek kamuoyuna sunulmaktadır.

TİHV tarafından, temsilciliklerinin olmadığı iller ve çevresinde yaşayanların da, tedavi ihtiyacını karşılayabilmek için, Gaziantep, Urfa, Hatay, Malatya ve Adıyaman illeri olmak üzere sürdürülen "5 Şehir Projesi", yerel tabip odaları, İHD şubeleri, barolar ve diğer sivil toplum örgütleri ile yürütülen işbirliği ile ülkenin oldukça büyük bölümünde sürdürülmektedir. Proje çalışmaları ile merkezlerin bulunmadığı bu bölgelerde, işkence uygulamalarına maruz kalanlara, çalışmalar konusunda bilgilendirme yapılmakta, tedavi hizmetlerine ulaşabilmeleri için sosyal ve mali destek sağlanmaktadır.

TİHV işkence göreni tedavi etmeyi insan olmanın gereği ve sağlık çalışanının etik bir sorumluluğu olarak algılayan farklı branşlardan ve mesleklerden sağlık çalışanlarının multidisipliner çalışmalarının koordine edildiği bir insani-tıbbi kurumsallaşma yaratmıştır.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın beş Tedavi ve Rehabilitasyon Merkez'ine 2010 yılı içinde 363 kişi başvuruda bulunmuştur. Bu başvuruların 19'u işkence gören kişilerin yakınlarıdır. İşkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 344 kişiden 343'üyle yapılan görüşme ve tıbbi incelemelerden elde edilen bilgiler aşağıda değerlendirilmiştir. Verilerin eksik olması nedeniyle bir başvuru değerlendirme dışında tutulmuştur.

1990 yılında kurulan TİHV'ye 20 yıl içinde başvuruların sayısı 2010 yılında başvuran 363 kişiyle birlikte 12485'e yükselmiştir. Bu rakam, işkencenin tedavi ve rehabilitasyonu konusunda verilen hizmet açısından bakıldığında çok büyük bir topluluğu gösterirken, bir başka yandan bakıldığında Türkiye'de işkence görenlerin oldukça küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

YÖNTEM

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere ilişkin bilgiler, bu merkezlerde çalışan hekim ve sosyal hizmet uzmanları ile konsültan hekimlerin başvurularla yaptıkları görüşme, muayene ve diğer tanısal incelemeler sonucunda elde edilmiştir.

Toplanan bilgiler, öncelikle veri toplama amacıyla geliştirilen başvuru dosyalarında ve formlarda bir araya getirilmiştir. Daha sonra "Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başvuru Kayıt Uygulaması" adlı özel olarak geliştirilmiş bir bilgisayar programına girilerek elde edilen bilgiler sayısal hale dönüştürülerek gerekli veri işleme ve istatistik programlarına aktarılmasıyla analiz edilmiştir.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerinin yıllık değerlendirmesi iki bölüme ayrılarak yapılmıştır. 2010 yılında başvuruların tümüne ilişkin veriler birinci bölümde değerlendirilmiştir. Yaşanılan yıl içinde Türkiye'nin işkence ve kötü muamele konusundaki profilini daha iyi değerlendirebilmek ve yorumlayabilmek için ikinci bölümde sadece 2010 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirten başvurulara ilişkin bilgiler ayrılarak değerlendirilmiştir. Başvurularımız içinde o yıl içinde işkence görenlerle ilgili verilerin karşılaştırılması, bu konuda ülkemizdeki gelişmeleri değerlendirmemize daha somut katkıda bulunabilecektir.

İki bölümde yapılan bu değerlendirmelerin birinci alt başlıkta başvuruların sosyal ve demografik özellikleri ele alınmış, ikinci alt başlıkta işkence ve kötü muamele öykülerinde elde edilen sonuçlar çözümlenmiş, üçüncü alt başlıkta başvuruların tıbbi süreçleri değerlendirilmiş olup birinci bölümün son alt başlığında ise tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimizde bu başvuruların sağlık durumları, rahatsızlıkları ve bunların nedenleri ile tedavi-rehabilitasyon çalışmalarının sonuçları verilmiştir.

Başvurulardan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine geçmeden önce, aşağıda başvuru sayılarının başvurunun yapıldığı TİHV temsilciliklerine ve aylara göre dağılımı, 2010 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin sayısı ve dağılımı ile başvuruların TİHV'ye başvurularında yönlendirici olan bilgi kaynakları verilmektedir.

Başvuru Sayıları ve Dağılımı

2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerine işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 343 kişi değerlendirmeye alınmıştır. İşkence gören kişilerin yakını olarak tedavi görme talebiyle 19 kişi başvuruda bulunmuş olup, bu kişilerle ilgili verilere bu değerlendirmede yer verilmemiştir. 2010 yılı başvurularının temsilciliklere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: 2010 yılı başvurularının TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı

Temsilcilik	İşkence Gören Başvuru Sayısı	İşkence Gören Yakını Sayısı	Toplam Başvuru Sayısı
Adana	77	9	86
Ankara	29	2	31
Diyarbakır	98	3	101
İstanbul	99	3	102
İzmir	40	2	42
Toplam	343	19	362

Bu raporda değerlendirmeye alınan toplam 362 başvurudan 160'ı 2010 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvurmuştur. 2007 yılında yıl içinde işkenceye maruz kalan başvuru sayısı 310, 2008'de 258, 2009

yılında 264'tü. Temsilciliklere göre dağılıma bakıldığında Diyarbakır'da 2010 yılı içinde gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kalanların oranında belirgin bir düşüklük dikkati çekerken, Ankara, İstanbul ve Adana'da bu oranın %50'nin üstünde olduğu göze çarpmaktadır. 2010 yılında başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezine göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

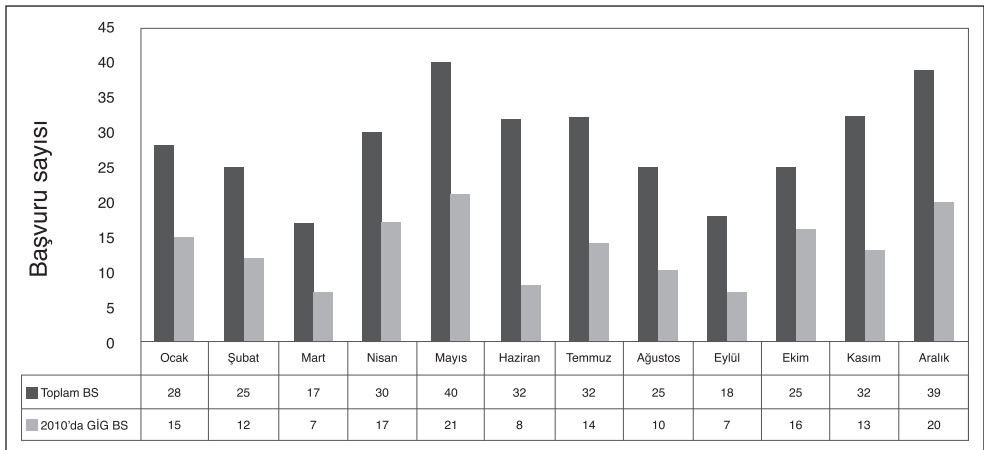
Tablo 2: 2010 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran kişilerin TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine göre dağılımı ve toplam başvuru sayısına oranı

Temsilcilik	2010'da GİG* Başvuru	Toplam Başvuru	Toplam Başvuruya Oranı (%)
Adana	41	77	53
Ankara	19	29	66
Diyarbakır	26	98	27
İstanbul	57	99	58
İzmir	17	40	43
Toplam	160	343	47

*GİG: Gözaltında işkence ve kötü muamele gören

Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerimize yapılan başvuruların aylara göre dağılımı Grafik 1'de verilmiştir. Başvuru sayısının yılın ilk yarısıyla (172 kişi), ikinci yarısında (171 kişi) yaklaşık olarak eşit olduğu görülmektedir. Aylara göre dağılıma bakıldığında Mayıs (40 kişi) ve Aralık (39 kişi) aylarında bir yükselme görülmektedir. 2010 yılında gözaltında işkence görenlerin dağılımında da aynı aylarda (sırasıyla 21 ve 20 kişi) yükseklik dikkati çekmektedir.

Grafik 1: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin aylara göre dağılımı

Başvuruları TİHV'ye başvurmaya yönlendiren kişi ve kurumlar ele alındığında İnsan Hakları Derneği'nin yönlendirmesiyle başvuranların en fazla sayıda olduğu, bunu demokratik örgüt ve partiler kanalıyla yönlendirilenler, bir yönlendirme olmadan doğrudan başvuranlar ve diğer TİHV başvurularının yönlendirmesiyle gelenlerin izlediği görülmektedir. Başvuruların TİHV ile ilgili bilgilendirme kaynaklarının dağılımı tüm başvurular ve 2010 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin tamamı ve 2010 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirtenler için bilgilendirilme kaynaklarına göre dağılımı

Başvuru Yolu	Tüm Başvurular	%	2010'da GİG	%
İHD Kanalıyla	94	27,4	60	37,5
Demokratik Örgüt ve/veya Partiler Kanalıyla	78	22,7	35	21,9
Doğrudan	69	20,1	29	18,1
TİHV Başvurularının Önerisiyle	59	17,2	17	10,6
TİHV Gönüllülerinin Önerisiyle	23	6,7	13	8,2
TİHV Çalışanlarının Önerisiyle	14	4,1	4	2,5
Avukatlar Yoluyla	4	1,2	1	0,6
Basın Aracılığıyla	2	0,6	1	0,6
Genel Toplam	343	100,0	160	100,0

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'nin çalışmalarına ilişkin değerlendirmenin kalan kısmı iki bölüm halinde yapılacaktır. Birinci bölümde 343 başvurunun tamamı, ikinci bölümde ise 2010 yılında gözaltında işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını belirterek başvuran 160 başvuru ayrı olarak değerlendirilecektir. Bu bölümde Türkiye'de işkence ile ilgili son duruma ilişkin yorumlar yer alacak ve işkencenin önlenmesi için yapılması gerekenler tartışılacaktır.

I - TÜM BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A - SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1 - Yaş ve Cinsiyet:

Başvuruların yaşları 13 ile 64 arasında değişmektedir. Bu yıl başvuruların yaş ortalaması ise 30'dur. Geçen yıla göre yaş ortalaması 1.5 yaş yükselmiştir. Yaş dağılımında dikkati çeken en önemli nokta 18 yaş ve altında 50 başvurunun bulunmasıdır (%14,6). Bu tablo başvurularımızın başvurdukları yıldaki yaşlarını ifade etmekte olup, işkence gördüğü yaşı, doğal olarak, doğrudan yansıtmamaktadır. Geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında 18 yaş altı başvuruların son iki yıldır hem sayı,

hem de oran olarak oldukça yükseldiği görülmektedir (2007'de 0-18 yaş başvuru sayısı 41, oranı %9,4, 2008'de sayı 36, oranı %9,1 2009'da sayı 66 oran %16,5 idi).

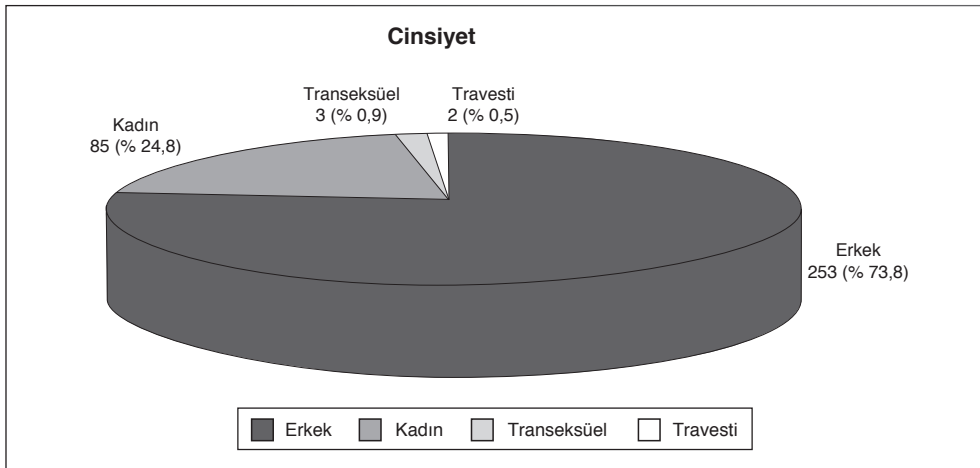
2009 öncesiyle karşılaştırıldığında 19-25 ve 18 yaş altı grupta geçtiğimiz yılda olduğu gibi belirgin bir yükseklik göze çarpmaktadır. Başvuruların yaklaşık yarısına yakını (%42,9) 25 yaşın altındadır, bu oran 2009 yılında %49,3 idi. Geçen yıl yaş ortalamasının daha düşük olmasının nedeni de başvuruların yarısının 25 yaş altında olmasıdır. Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	50	14,6
19-25	97	28,3
26-30	58	16,9
31-35	37	10,8
36-40	39	11,4
41-45	19	5,5
46 ve üstü	43	12,5
Toplam	343	100,0

Başvuruların 253'ü erkek (%73,8), 85'i kadındır (%24,8) (Grafik 2). Kadın-erkek oranı yıllar içinde ufak değişiklikler gösterse de genelde birbirine oranları 1/3 çevresinde değişmektedir. Ayrıca 2010 yılında 3 transeksüel 2 travesti başvuruda bulunmuştur.

Grafik 2: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

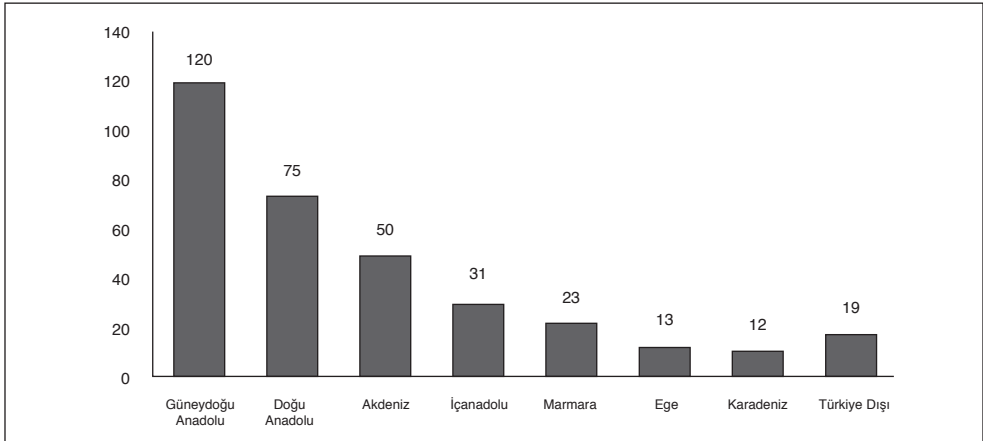
2 - Doğum yeri:

Başvurular arasında Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde doğanların ilk iki sırada yer aldıkları görülmekte ve ikisinin toplamı başvuruların yarısından fazlasını (%56,9) oluşturmaktadır. Üçüncü sırada Akdeniz Bölgesi doğumluları (%14,6) görmekteyiz. İç Anadolu Bölgesi doğumlular %9,0, Marmara Bölgesi doğumlular %6,7, Türkiye dışı doğumlular %5,5, Ege Bölgesi doğumlular %3,8, ve Karadeniz doğumlular %3,5'sini oluşturmaktadır. Başvuruların doğum yerlerine göre dağılımı Grafik 3'de verilmiştir.

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında en fazla Diyarbakır (50 kişi, %14,6), Adana (34, %9,9), Mardin ve Türkiye dışı (19'ar kişi, %5,5), Siirt ve İstanbul (18'er kişi, %5,2), Ankara, Tunceli ve Hakkari (14'er kişi, %4,1), İzmir (12 kişi, %3,5) Şanlıurfa ve Van (10'ar kişi %2,9) doğumlu kişilerin bulunduğu görülmektedir.

Başvurulara etnik kökenleri ile ilgili bir soru sorulmamakla beraber, doğum yerlerine göre dağılımda görülen Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi yüksekliğinin nedenleri arasında işkence görenler arasında Kürt kökenli yurttaşların fazla sayıda olduğu düşünülebilir. Bu veriler, yıllardır ülkenin gündeminde olan ve barışçıl bir çözüm üretilmeyen Kürt sorunu ile başvuruların işkence gördükleri iller birlikte değerlendirildiğinde Kürt kökenli yurttaşların etnik kimliklerine yönelik siyasi baskı ve işkence uygulamalarının sadece doğdukları yerlerde değil göç edip yaşadıkları yerlerde de sürdüğü söylenebilir.

Grafik 3: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

3 - Öğrenim ve iş-meslek durumu:

Başvuruların 115'i (%33,5) lise mezunu, 78'i (%22,7) ilkokul mezunu, 72'si (%21,0) ortaokul mezunu (lise mezunu olarak kayıtlarımıza geçen 5 kişi hariç 45 kişi 0-18 yaş grubundadır); 27'si (%7,9) yüksek okul ya da üniversite mezunu, 19'u (%5,5)

okur-yazar, 17'sinin (%5,0) okuma yazması yok, 15'i ise (%4,4) yüksek okul ya da üniversite terktir. Başvuruların öğrenim durumlarının daha ayrıntılı dağılımı Tablo 5'de verilmiştir. Halen ilköğretim öğrencisi olan 30 kişi de mezun olmadıkları için okuryazar ya da ilkokul mezunu ve üniversite öğrencisi olan 50 kişi de lise mezunu olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda verilen dağılımın buna göre değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Tablo 5: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Lise Mezunu	115	33,5
İlkokul Mezunu	78	22,7
Ortaokul Mezunu	72	21,0
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	27	7,9
Okur-yazar	19	5,5
Okuma-yazması yok	17	5,0
Yüksekokul-Üniversite Terk	15	4,4
Toplam	343	100,0

Başvuruların iş durumları incelendiğinde 164 kişinin (%47,8) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğu görülmektedir, bu oran 2009 yılında 147 kişi ile %36,2 idi. 50 kişi (%14,6) üniversite, 30 kişi ise (%8,7) ilk veya orta öğrenim öğrencisidir. Başvurular arasında işsiz oranı geçen yıla göre %10 puan daha fazladır. 2008 yılındaki işsiz oranına oldukça yaklaşmıştır. Bu azalmanın temel nedeni başvurular arasında özellikle öğrencilerin (ilk-orta öğretim ve üniversite) sayısının oldukça büyük oranda (2009'da toplam 137 kişi - %33,8) azalmasıdır. Diğer gruplarda ise artma ya da azalma yönünde hafif değişiklikler de vardır. Genel olarak son yıllarda ilk sıralarda yer alan gruplar arasındaki dağılımın hızlı bir şekilde değiştiği söylenebilir. Ülke genelinde 2008 yılında artan işsizlik oranlarında 2009 ve 2010 yılında anlamlı bir azalma olmadığı düşünüldüğünde, meslek grupları arasındaki bu hızlı değişimin nedeni toplumsal muhalefeti hareketlendiren yasama, yürütme ve yargı uygulamalarının hedefindeki grupların değişmesi olabilir.

Bunun yanında, başvurularımız arasında işsizliğin genel olarak toplum ortalamasından bu kadar yüksek olmasının nedenleri arasında cezaevi süreçleri nedeniyle işten atılmalar, öğrenimin yarıda kalması, iş başvurusunda ve işe kabulde karşılaşılan güçlükler sayılabilir.

Öğrencilerin dağılımına bakıldığında, yaş grupları dağılımında verilen ve 0-18 yaş grubunda yer alan 50 kişiden 30'unun ilk-orta öğretim öğrencisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaş grubundaki başvuruların %40'ının (2009 ve 2008'e göre daha düşük olmasına karşın) eğitimlerine devam etmediklerini göstermesi açısından anlamlı bulunmuştur.

Başvuruların iş durumları ayrıntılı olarak Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin iş-meslek durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
İşsiz	164	47,8
Üniversite öğrencisi	50	14,6
İlk-orta öğrenim öğrencisi	30	8,7
Özel sektörde sanayi işçisi	16	4,7
Esnaf, turizmci vb. (dükkan, büro vb. Kendi işinde çalışıyor)	13	3,8
Ev kadını	12	3,5
Seyyar satıcı	10	2,9
İnşaat işçisi	8	2,3
STK çalışanı	7	2,0
Özel sektörde büro işi (sekreter, muhasebeci, bankacı vb.)	7	2,0
Emekli	6	1,7
Gazeteci-televizyoncu	4	1,2
Öğretmen	4	1,2
Kamu kuruluşunda sanayi işçisi	4	1,2
Tarım işçisi	2	0,6
Kamu kuruluşunda büro işi (sekreter, muhasebeci, bankacı vb.)	2	0,6
Çiftçi, balıkçı, vb	1	0,3
Sanatçı	1	0,3
Sivil toplum kuruluşunda profesyonel	1	0,3
Avukat	1	0,3
Toplam	343	100,0

B - İŞKENCE SÜRECİ

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'ne 2010 yılında işkence ve kötü muamele gördüklerini ifade ederek başvuran 343 kişinin son işkence gördükleri yıla bakıldığında 167 kişinin 2010 yılı içinde işkence gördükleri anlaşılmaktadır. Bunun yanında 116 kişinin 2006-2009 yıllarında, 31 kişinin 2002-2005 yıllarında, 29 kişinin ise 2001 ve öncesinde işkenceye maruz kaldığı görülmektedir. Başvuruların belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 7: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin belirttikleri son işkence tarihinin yıllara göre dağılımı

Son İşkence Tarihi	Başvuru Sayısı
1999 ve öncesi	26
2000	2
2001	1
2002	1
2003	7
2004	3
2005	20
2006	11
2007	17
2008	27
2009	61
2010	167
Toplam	343

1 - Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci:

2010 yılında TİHV'ye başvuranların 286'sı (%83,4) siyasi (bu oran geçen yıl da %81,3 idi) nedenlerle, 49'u (%14,3) adli nedenlerle, 5 kişi (%1,5) cinsel tercihi nedeniyle, 3 kişi ise (%0,9) sığınmacılık nedeniyle işkenceye maruz kaldığını belirtmiştir. Siyasi nedenler dışında gözaltına alınan kişilerin başvurularımız arasındaki oranı yıllar içinde artarak bu düzeye ulaşmıştır ve yaklaşık olarak geçen iki yılla aynı düzeydedir. (2004'de %8,6, 2005'de %5,2, 2006'da 11,7 ve 2007'de 13,8, 2008 ve 2009'da %18 civarındaydı). Başvurulardan alınan öyküler ve insan hakları örgütlerinin yayınladığı raporlardan edinilen bilgiler, adli nedenler ile gözaltına alınan ve işkence gören bir çok kişinin salıverilmeden önce suç duyurusunda bulunmamaları ya da bir insan hakları örgütüne başvurmamaları için tehdit edildiklerini göstermektedir. Bu nedenle raporumuzda yer alan oran ve sayının gerçek rakamlardan çok daha düşük olduğunu düşündürmektedir. Bu kişilere gerekli yasal bilgilendirmenin yapılması ve destek sağlanması durumunda sayının daha da artabileceği beklenmektedir.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında 175 kişinin (%51) 24 saatten az, 54 kişinin (%15,7) 3-4 gün, 45 kişinin (%13,1) 2 gün, 23 kişinin (%6,7) 2-3 gün gözaltında kaldığı görülmektedir.

2010 yılı içinde işkence görenlerin değerlendirmesini yaptığımız ikinci bölümde daha açık görüleceği gibi önceki yıllara göre gözaltı süresinde belirgin azalma ve 24 saatten az süren gözaltı olaylarında artış gözlenmektedir. Bunun temel nedeni sokakta güvenlik güçlerince yakalanarak özgürlüğünden alıkonan ve sonrasında işkence ve kötü muameleye maruz kalan ve sonrasında sokakta bırakılarak resmi gözaltı işlemi yapılmayanların sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Genel olarak gözaltı sürelerinde de belirgin azalma dikkati çekmektedir. Ancak, kayıt dışı kısa süreli gözaltına alma uygulaması, gözaltında işkence ve kötü muamelenin önlenmesi amacıyla yapılan hukuki düzenlemeleri etkisiz bırakan bir uygulama olarak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu tür uygulamaların, işkencenin önlenmesini amaçlayan hukuki düzenlemelerin sonrasında ortaya çıktığı düzenleme öncesi ve sonrası yıllarda yayınlanan raporlarımız incelendiğinde açık olarak görülebilir.

Son gözaltı sürelerinin dağılımı Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı	%
24 saatten az	175	51,0
24-48 saat	45	13,1
49-72 saat	23	6,7
73-96 saat	54	15,7
5-7 gün	20	5,8
8-15 gün	10	2,9
16-30 gün	8	2,3
1 aydan fazla	8	2,3
Toplam	343	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yerler incelendiğinde 214 kişinin (%62,4) sokaktan veya başka bir açık alandan, 79 kişinin (%23,0) evden gözaltına alınmış olduğu görülmektedir. Sokaktan ve açık alandan gözaltına alma oranının yüksekliği ile ilgili deneyimlerimiz, bu tür uygulamaların kayıt dışı gözaltına alma uygulamalarını kolaylaştırdığını göstermektedir. Güncel gelişmelerin dikkate alınması gerektiği için bu durumun değerlendirilmesi de ikinci bölümde yapılacaktır.

Başvuruların son gözaltına alındıkları yerlerin dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları yerlere göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokaktan veya açık alandan	214	62,4
Evden	79	23,0
İşyerinden	8	2,3
Resmi kurumdan	14	4,1
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	16	4,7
Diğer	12	3,5
Toplam	343	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 10'da verilmiştir. Başvuruların büyük çoğunluğu (%62,7) gündüz saatlerinde gözaltına alınmışken %13,7'si gece yarısından sonra gözaltına alınmıştır. Bu dağılımın 2010 yılı içinde gözaltına alınarak işkence ve kötü muameleye maruz kalanlar için nasıl olduğuna ve buna ilişkin yoruma ikinci ana bölümde yer verilecektir.

Tablo 10: 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı	%
08:00 – 18:00	215	62,7
18:00 – 24:00	78	22,7
24:00 – 08:00	47	13,7
Hatırlamıyor/Bilinmiyor	3	0,9
Toplam	343	100,0

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sırasında işkence gördükleri yerlerin dağılımına bakıldığında 157 (%45,8) emniyet müdürlüğünde, 71 (20,7) kişinin sokakta veya açık alanda, 45 (%13,1) kişinin polis karakolunda işkence gördüğü anlaşılmaktadır. (2009 rakamları 138 kişinin (%34,0) sokakta veya açık alanda, 137 kişinin (%33,7) emniyet müdürlüğünde, 34 kişinin ise (%8,4) polis karakolunda işkence gördüğü anlaşılmaktadır). Geçmiş yıllarda işkence görüp daha sonra başvuran kişilerin de bu grupta yer aldığı göz önüne alındığında emniyet müdürlüklerinin yüksekliğinin geçmiş yıllardan kaynaklandığı söylenebilir. Bu yüzden, konunun güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir. Emniyet müdürlüklerinin geçen yıllarda olduğu gibi ilk sıralarda yer alması uzun yıllardır işkence uygulamalarının daha çok üst düzey merkezlerde, genellikle eğitilmiş özel sorgulama ekipleri tarafından yapıldığı görüşünü desteklemektedir. Ayrıca sokakta ve açık alanlarda ya da polis karakollarında işkence gördüğünü belirten başvurularımızın büyük bölümünün 2010 yılı içinde bu uygulamalara maruz kaldığı göz önüne alınırsa emniyet müdürlüklerinin oranı geçmiş yıllar içinde daha da yüksek bulunacaktır.

İşkence yapılan yere göre dağılım Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. 2010 yılı içinde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördüğü yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı	%
Emniyet Müdürlüğünde	157	45,8
Sokakta veya açık alanda	71	20,7
Polis Karakolunda	45	13,1
Jandarma Karakolunda	16	4,7
Araç içinde	6	1,7
Jandarma Komutanlığında	5	1,5
Evde/işyerinde	4	1,2
Diğer	10	2,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	1,2
Boş*	25	7,3
Toplam	343	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltılarda ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında 2009 yılında olduğu gibi yine Marmara Bölgesi'nin başta geldiği, bunu yine 2009'da olduğu gibi Akdeniz Bölgesi'nin izlediği görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 12: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında yaşadıkları işkencenin bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı	%
Marmara	90	26,2
Akdeniz	66	19,2
Güneydoğu Anadolu	61	17,8
Ege	32	9,3
İç Anadolu	30	8,7
Doğu Anadolu	18	5,2
Karadeniz	3	0,9
Türkiye Dışı	18	5,2
Boş*	25	7,3
Toplam	343	100,0

*Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır)

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin dağılımına iller bazında bakıldığında ise 2009 yılına benzer bir dağılım göze çarpmaktadır. Yine ilk sırada İstanbul ve ardından Adana, Diyarbakır, Ankara, İzmir illeri gelmektedir. İşkence uygulanan yerler arasında Marmara Bölgesi ve özellikle İstanbul'un ağırlıklı olarak yer alması, 2010 yılında yaşanan işkence olgularıyla ilgili olduğundan konuyla ilgili yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Gözaltında işkence yapılan yerin illere göre dağılımında ikiden fazla olgunun görüldüğü iller Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında işkence gördükleri yerin illere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
İstanbul	76	22,2
Adana	46	13,4
Diyarbakır	38	11,1
Ankara	29	8,5
İzmir	27	7,9
Türkiye dışı	18	5,2
Mersin	17	5,0
Hakkari	13	3,8
Edirne	9	2,6
Batman	7	2,0
Gaziantep	4	1,2
Şanlıurfa	4	1,2
Mardin	4	1,2
Muş	3	0,9
Hatay	3	0,9
Manisa	3	0,9
Şırnak	2	0,6
Siirt	2	0,6
Kocaeli	2	0,6
Diğer	11	3,2
*Boş	25	7,3
Toplam	343	100,0

**Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmushlardır)*

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında İstanbul Terörle Mücadele Şubesi'nin (TMS) ilk sırada yer aldığı, burayı Adana ve Diyarbakır TMS'lerinin izlediği görülmektedir. Tabloda göze çarpan en önemli nokta ise 18 yaş altı 50 başvurumuzdan 12'sinin Çocuk Şube Müdürlükleri'nde (Adana 6 çocuk ve Diyarbakır 6 çocuk) işkence gördüklerini ifade etmeleridir.

Son işkencenin yaşandığı merkezler arasında ikiden fazla olgu görülenler Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son işkencenin yapıldığı merkezlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru sayısı	%
İstanbul TMS	18	5,2
Adana TMS	15	4,4
Diyarbakır TMS	15	4,4
İzmir Bozyaka TMS	9	2,6
Ankara TMS	8	2,3
Ankara Emniyet Müdürlüğü	7	2,0
Mersin TMS	6	1,7
Adana Emniyet Müdürlüğü	6	1,7
Diyarbakır Çocuk Şube Müdürlüğü	6	1,7
Adana Çocuk Şube Müdürlüğü	6	1,7
Esat Polis Karakolu	5	1,5
Batman TMS	4	1,2
Beyoğlu Polis Karakolu	4	1,2
Yüksekova Emniyet Müdürlüğü	4	1,2
Heybeliada Polis Karakolu	3	0,9
Karaköy Polis Karakolu	3	0,9
Huzurevleri Polis Karakolu	3	0,9
Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü	3	0,9
Gaziantep TMS	3	0,9
Antakya Jandarma Komutanlığı	2	0,6
İstanbul Emniyet Müdürlüğü	2	0,6
Diyarbakır Çarşı Karakolu	2	0,6
Cumhuriyet Polis Merkezi	2	0,6
İzmir Emniyet Müdürlüğü	2	0,6
Şanlıurfa TMS	2	0,6
Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü	2	0,6
Siirt TMS	2	0,6

Tablo 14: Devam

Batman Emniyet Müdürlüğü	2	0,6
Beş Ocak Polis Karakolu	2	0,6
Çakmak Polis Karakolu	2	0,6
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMŞ	24	7,0
Diğer Polis Karakolu	20	5,8
Diğer Jandarma Karakolu/Komutanlığı	17	5,0
Türkiye dışı	11	3,2
Diğer	1	0,3
Boş* **	119	34,7
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	0,3
Toplam	343	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde ve diğer yerlerde işkence görenler

**Son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen kişiler (önceki gözaltı süreçlerinde ya da cezaevinde yaşadıkları işkence nedeniyle başvurmuşlardır).

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 15'de verilmiştir (Bu değerlendirme 343 kişi arasında son yaşadığı gözaltı sırasında işkence görmeyen 26 kişi dışında kalan 317 kişi üzerinden yapılmıştır). Bu konunun da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Bu tabloda, ilk sıralarda yer alan yöntemlerin tümünün sadece psikolojik ya da fiziksel olup psikolojik etkileri de olan yöntemler olduğuna dikkat çekmek gerekiyor. İşkencenin tanımında yer alan bilgi alma, cezalandırma ve sindirme amaçları dışında önemli bir amacının da kişinin ruhsal bütünlüğünü parçalamak olduğu açık olarak görülüyor.

Tablo 15: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Hakaret	284	82,8
Aşağılama	261	76,1
Dayak	250	72,9
Kendisine yönelik diğer tehditler	169	49,3
Öldürme tehdidi	125	36,4
Yeme içmenin kısıtlanması	80	23,3
İşeme ve dışkılamanın engellenmesi	67	19,5
Uyutmama	63	18,4
Hücrede tecrit	60	17,5

Tablo 15: Devam

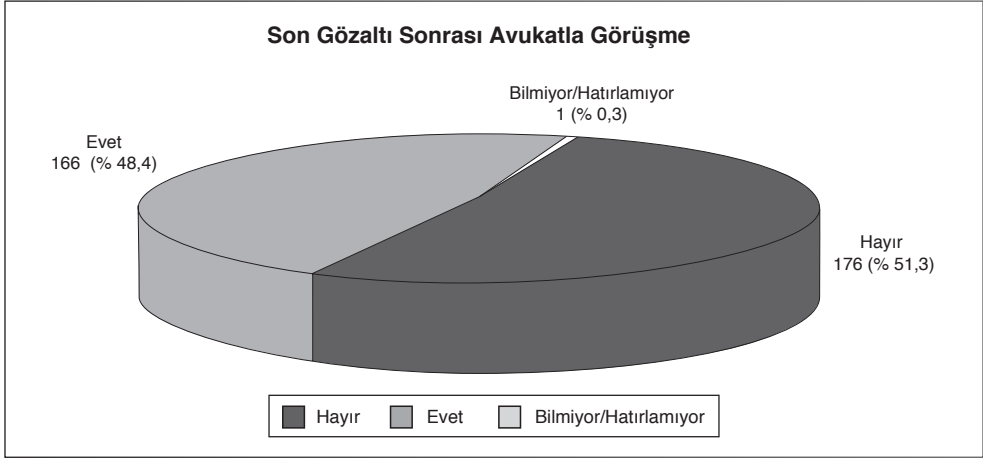
Anlamsız istemlere itaat etmeye zorlama	56	16,3
Vücudun tek bir noktasına sürekli vurma	55	16,0
Sözlü cinsel taciz	55	16,0
Soğuk ortamda bekletme	53	15,5
Cinsel taciz	51	14,9
İşkenceye görsel/işitsel tanıklık ettirme	49	14,3
Yakınlarına yönelik tehditler	48	14,0
Saç, sakal, bıyık yolma	48	14,0
Soyma	46	13,4
Gözbağı	42	12,2
Diğer pozisyonel işkenceler	37	10,8
Aşırı fiziksel aktiviteye zorlama	36	10,5
Kimyasal maddelere maruz bırakma	31	9,0
Ajanlık teklifi	31	9,0
Gürültülü müzik ve marş dinletme	25	7,3
Falaka	22	6,4
Havasız bırakma	22	6,4
Basıncılı/soğuk su	21	6,1
Askı	20	5,8
Haya burma	18	5,2
Fiziksel cinsel taciz	16	4,7
Elektrik	14	4,1
Yalancı infaz	12	3,5
Filistin askısı	11	3,2
Yakınlarının yanında işkence yapma	9	2,6
Düz askı ya da çarmıh	8	2,3
Yakma	3	0,9
Zorla tıbbi müdahale	3	0,9
Görüşmenin engellenmesi	3	0,9
Tecavüz	3	0,9
Ayaktan ters askı	2	0,6
Makat araması	1	0,3
Kimyasal madde uygulama	1	0,3
Diğer	45	13,1
Genel toplam	2256	7,1*

* Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2 - Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar:

2010 yılındaki başvuruların 166'sı (%48,4) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir (Grafik 4). Bu konunun da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Grafik 4: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılan başvuru sayısı 111'dir (%32,4). 75 başvuru (%21,9) çıkarıldıkları savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılmıştır (Tablo 16). Yani 2010 yılında başvuranların yaklaşık yarısı gözaltı sonrasında tutuklanmalarını gerektiren bir suçlamayla karşılaşmamışlardır.

Tablo 16: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı	%
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	111	32,4
Tutuklandı	153	44,6
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	75	21,9
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	1,2
Toplam	343	100,0

Başvuruların son gözaltı sonrası dava süreci incelendiğinde 80 başvuru (%23,3) hakkında açılan davaların mahkumiyetle sonuçlandığı, 97 başvuru (%28,3) hakkında açılan davaların sürdüğü görülmektedir. Başvuruların yaklaşık üçte birine

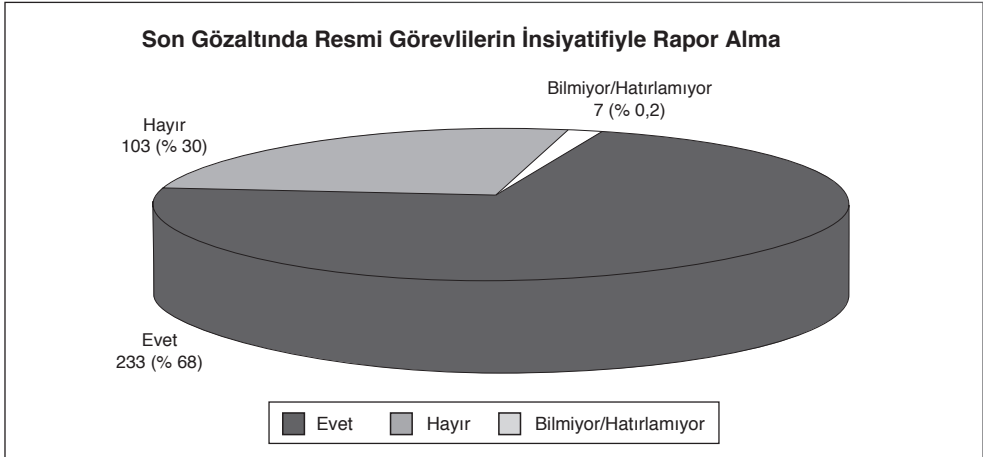
ise (107 kişi) dave açılmamıştır. Bu da gözaltı ve işkence uygulamasının keyfililiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir (Tablo 17).

Tablo 17: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı	%
Dava Açılmadı	107	31,2
Dava Açıldı, Sürüyor	97	28,3
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	42	12,2
Dava Açıldı, Mahkumiyet İle Sonuçlandı	80	23,3
Dava Açıldı, Beraat İle Sonuçlandı	8	2,3
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	7	2,0
Toplam	343	100,0

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alan başvuru sayısı 233'tür (%67,9). (Grafik 5). Başvuruların işkence gördükleri dönemler çok farklı olduğundan ve uygulamanın güncel durumunu değerlendirebilmek için bu konuya ilişkin yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

Grafik 5: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Bu 233 başvurunun 128'inin (%54,9) adli muayenesi hastanelerde, 62'sinin (%26,6) adli muayenesi adli tıp şube müdürlüklerinde yapılmıştır. Bir başka deyişle başvuruların %81,5'i konunun uzmanı olan kişilerce muayene edilerek rapor düzenlenmiştir (Tablo 18). Ayrıca 31 kişi son gözaltıları sonrasında kendi istekleri (suç duyurusunda bulunmaları nedeniyle) ile adli rapor aldıklarını bildirmektedirler.

Tablo 18: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Hastane	126	54,1
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	62	26,6
Sağlık Ocağı	30	12,9
Gözaltında Tutulduğu Yer	5	2,1
Adli Tıp Kurumu	6	2,6
Bilmiyor/Hatırlamıyor	4	1,7
Toplam	233	100,0

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 233 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmeleri sorulduğunda 2009 verilerine benzer veriler elde edilmiştir. Yine başvuruların yaklaşık yarısı adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarılmadığını (113 kişi, %48,5) ve adli hekimin yakınmaları dinlemediğini (122 kişi, %52,4), yaklaşık üçte ikisi adli hekimin öykü almadığını (151 kişi, %64,8) ve adli hekimin gerektiği gibi muayene etmediğini (150 kişi, %64,4) söylemiştir. Adli muayene götürülen başvuruların dörtte biri (63 kişi) bulgularla uyumlu rapor düzenlendiğini ifade ederken, yaklaşık üçte biri (84 kişi) raporla ilgili bilgisi olmadığını ifade etmiştir. Geri kalan 86 başvuru ise bulgularla uyumlu rapor düzenlenmediğini belirtmişlerdir (Tablo 19). Bu veriler, işkencenin önlenbilmesinde en önemli koruyucu mekanizmalardan birisi olan adli raporların gereğince kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 19: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet	%	Hayır	%	Bilmiyor/ Hatırla.	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	116	49,8	113	48,5	4	1,7	233	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	110	47,2	122	52,4	1	0,4	233	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	81	34,8	151	64,8	1	0,4	233	100,0
Adli hekim gerektiği gibi muayene etti mi?	77	33,0	150	64,4	6	2,6	233	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	63	27,0	86	36,9	84	36,1	233	100,0

Başvurulardan yine 45'1 (%13,1) mahkeme ya da savcılıktaki sorgusu sırasında kendisine işkence yapıldığını ifade etmiş, 42'si (%12,2) ise ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. 250 kişi (%72,9) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmadığını bildirmiştir.

Bu konuların da güncel gelişmeler ışığında değerlendirilmesinde yarar olacağı için yoruma ikinci bölümde yer verilecektir.

3 - Cezaevi Süreci:

Tüm başvurular içinde 185 (%53,9) kişinin herhangi bir zamanda cezaevinde kaldığı belirlenmiştir. Bu başvurulardan 167'si son yaşadıkları gözaltından sonra tutuklanarak cezaevine gönderilmişlerdir. Bu kişilerin cezaevinde geçirdikleri süre ise 1 ay ile 172 ay arasında değişmektedir.

Cezaevi öyküsü bulunan 184 başvurunun cezaevinde kaldıkları toplam süre dağılımı Tablo 20'de verilmiştir. Buna göre 66 kişinin 3-12 ay, 42 kişinin de 13-36 ay arasında ve 10 kişinin ise 11 yıldan daha uzun süre cezaevinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 20: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevinde kaldıkları sürelerle göre dağılımı

Toplam Cezaevi Süresi	Başvuru Sayısı	%
0-2 ay	12	6,5
3-12 ay	66	35,7
13-36 ay	42	22,7
37-60 ay	25	13,5
61-84 ay	19	10,3
85-108 ay	2	1,1
109-132 ay	9	4,9
11-20 yıl	10	5,4
Toplam	184	100,0

Cezaevi öyküsü olan 184 başvurunun tahliye olduktan ne kadar süre sonra TİHV'ye başvurdukları incelendiğinde, 65 kişinin (%35,1) bir aydan kısa bir süre içinde, 64'ünün (%34,6) 1-12 ay içinde, diğerlerinin ise (56 kişi, %30,3) bir yıldan daha uzun bir süre geçtikten sonra TİHV'ye başvurdukları görülmektedir. Bu verilere bakıldığında, başvuruların yaklaşık üçte birinin cezaevinden çıktıktan sonraki bir ay içinde başvurdukları, kalan çoğunluğun sağlık sorunlarının çözümü için oldukça geç başvurduğu anlaşılmaktadır. Cezaevinden çıktıktan sonra sağlık sorunu olan her kişinin TİHV'ye ya da başka sağlık birimlerine daha hızlı başvurmalarını sağlayabilmek için ek bir çaba göstermek gerekmektedir.

Cezaevinden çıkan 107 kişinin (%57,8) tutuksuz yargılanmak üzere, 49 kişinin (%26,5) ceza süreleri dolduğu için tahliye edildiği görülmektedir (Tablo 21).

Tablo 21: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine cezaevinden çıkarak başvuran kişilerin tahliye nedenlerine göre dağılımı

Cezaevinden Tahliye Şekli	Başvuru Sayısı	%
Tutuksuz Yargılanmak Üzere	107	57,8
Ceza Bitimi	49	26,5
Af / Şartlı Salıverilme	21	11,4
Beraat	8	4,3
Toplam	185	100,0

Cezaevlerinde kalan başvurular arasında F tipi cezaevinde bulunan başvurular, izolasyon koşullarına maruz kalmaları nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. Cezaevi öyküsü olan 185 kişi içinde F tipi cezaevinde kalan başvuru sayısı 58'dir (%31,4). Bu kişilerin F tipi cezaevinde kaldığı süre bir ayla 78 ay arasında değişmektedir. F tipi cezaevinde kalan 58 başvuru arasında tek kişilik hücrede kalan başvuru sayısı 28'dür (%48,3). Bu kişilerin hücrede kaldıkları süre bir ayla 53 ay arasında değişmektedir.

Başvurularımız arasında F tipi cezaevinde kalan ve tek kişilik hücrede de tutulan kişi sayısı oranı son yıllarda giderek artmaktadır (2008'de 12 - %6,4, 2009'da 13 - %31,0). Ayrıca tek kişilik hücrelerde kaldıkları sürelerde uzamaktadır. Bu veriler ışığında izolasyonun ağırlaştırılarak uygulandığı söylenebilir. Bu tür izolasyon koşullarına maruz kalmanın yaratacağı sağlık sorunlarıyla ilgili çalışmalar giderek daha fazla önem kazanmaktadır. TİHV önümüzdeki dönem için izolasyonun etkilerine yönelik çalışmalarını sürdürürken, bu tür uygulamaların ortadan kaldırılması için de her türlü çabayı harcamaktadır.

Ayrıca cezaevlerinde herhangi bir nedenle tecrit cezası alan 28 başvuru bulunmaktadır (%15,1) ve bu başvuruların tecritte kaldıkları süre bir güne 99 gün arasında değişmektedir.

Cezaevi öyküsü olan 184 başvurunun 4'ü 19 Aralık 2000 tarihinde açlık grevlerine karşı aynı anda çok sayıda cezaevinde birden yapılan cezaevi operasyonlarını yaşamış kişilerdir.

Cezaevi öyküsü olan 184 başvuru içinde cezaevinde işkence gördüğünü belirten 81 (%43,8) başvuru bulunmaktadır. Ayrıca 9 başvuru cezaevinde buldukları sırada tekrar sorgulanmak üzere götürüldüklerini ve bunlardan 8'i bu sorgu sırasında da işkence gördüklerini belirtmişlerdir.

Cezaevinde işkence gören 81 kişinin cezaevinde gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 22'de verilmektedir.

Cezaevlerinin genel koşulları (barınma, havalandırma, hijyen, sağlık, iletişim, vb koşullar) tüm tutuklu ve hükümlüler üzerinde toplu bir işkence yöntemi olarak değerlendirilmelidir. Bunun dışında cezaevi öyküsü olanların yarısından çoğunun cezaevinde de işkenceye maruz kaldığını ve aralarında dayak, soyma, hakaret, tehdit gibi yöntemlerin de

bulduğu işkence uygulamalarının, cezaevlerinde özgürlüğünden alıkonulmuş kişilerin kişilik bütünlüğüne yönelik bir şiddet olarak hala yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz.

TİHV Dokümantasyon Merkezi'nin 2010 yılı içinde derlediği verilere göre intihar, kavga ve yetersiz sağlık koşulları nedeniyle 35 kişi cezaevlerinde hayatını kaybetmiştir.

Tablo 22: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin cezaevlerinde gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Hakaret	66	81,5
Aşağılama	59	72,8
Dayak	51	63,0
Soyma	34	42,0
Öldürme tehdidi	22	27,2
Kendisine yönelik diğer tehditler	22	27,2
Anlamsız istemlere itaat etmeye zorlama	18	22,2
Görüşmenin engellenmesi	18	22,2
Hücrede tecrit	17	21,0
Cinsel taciz	16	19,8
Yeme içmenin kısıtlanması	13	16,0
Sözlü cinsel taciz	13	16,0
Soğuk ortamda bekletme	12	14,8
Uyutmama	10	12,3
Diğer	9	11,1
Falaka	8	9,9
Fiziksel cinsel taciz	8	9,9
İşeme ve dışkılamanın engellenmesi	8	9,9
Diğer pozisyonel işkenceler	8	9,9
Vücudun tek bir noktasına sürekli vurma	8	9,9
Gözbağı	8	9,9
Gürültülü müzik ve marş dinletme	8	9,9
İşkenceye görsel/işitsel tanıklık ettirme	7	8,6
Havasız bırakma	7	8,6
Yakınlarına yönelik tehditler	6	7,4
Saç, sakal, bıyık yolma	5	6,2
Aşırı fiziksel aktiviteye zorlama	5	6,2
Yalancı infaz	4	4,9
Filistin askısı	4	4,9

Tablo 22: Devam

Askı	4	4,9
Elektrik	4	4,9
Basınçlı/soğuk su	4	4,9
Haya burma	4	4,9
Kimyasal maddelere maruz bırakma	3	3,7
Tek tip elbise giydirme	3	3,7
Tek tip elbise	3	3,7
Ajanlık teklifi	3	3,7
Düz askı ya da çarımh	2	2,5
Makat araması	2	2,5
Yakınlarının yanında işkence yapma	2	2,5
Ayaktan ters askı	1	1,2
Zorla tıbbi müdahale	1	1,2
Tecavüz	1	1,2
Yakma	1	1,2
Toplam	512	11,6*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

Cezaevlerindeki işkence ve kötü muamele uygulamalarının daha çok arama ve denetimlerde, avukat ve aile görüşmesine gidiş ve gelişlerde, hastane sevkleri ya da mahkemelere götürülüp getirilirken yaşandığı ifade edilmektedir.

Cezaevi öyküsü olan 184 başvurunun son kaldıkları cezaevindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 23'de görülmektedir.

Tablo 23: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin son kaldıkları cezaevlerindeki koşullar hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımı

Cezaevi Koşulları	Olumlu	Kısmen Olumlu	Olumsuz	Toplam
Barınma	16	56	113	185
Beslenme	15	42	128	185
Hijyen	16	45	124	185
Havalandırma	19	51	115	185
İletişim	25	49	111	185
Sağlık	11	45	129	185
Sevk	9	38	138	185
Yayın	16	56	113	185

Cezaevi öyküsü olan 184 başvuru içinde 81 kişi (%43,8) cezaevinde değişik zaman ve nedenlerle açlık grevi yaptığını belirtmektedir. Bu başvuruların 10'u 20 Ekim 2000 sonrasında F tipi cezaevlerine karşı başlayan açlık grevi eylemlerine katıldıklarını belirtmişlerdir. 32 kişi ise çeşitli dönemlerde açlık grevi yapmışlardır.

C - TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatrist, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, ortopedi uzmanı, KBB uzmanı vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki anamnez, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

İşkenceye maruz kaldığı için tedavi ve rehabilitasyon merkezlerimize başvuran 343 kişinin tedavi süreçlerinin değerlendirildiği bu bölümde öncelikle TİHV çalışma yaklaşımının aktarılması bu sürecin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Kişi başvuru sırasında hekime işkence öyküsünü ve yakınmalarını kendi ifadesiyle aktarır. Hekim, değerlendirmesi sonucunda yapılması gerekli olan laboratuvar tetkiklerini ve konsültasyonları ister. Yaklaşımını başvuruya açık olarak ifade eder. Son aşamada öykü, muayeneler ve tetkikler birlikte değerlendirilerek ortaya konan hastalıkların işkence ile ilişkisi belirlenir. Bu aşamada kişinin sağlığının bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi esastır.

TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuru sürecinde tüm başvuranların tedavi ekibinin tüm üyeleri ile görüşmeleri amaçlanmakta, psikiyatrist ile görüşme yapmak istemeyenlere istedikleri an bu görüşme imkanının olduğu belirtilmekte ancak ısrarcı olunmamaktadır.

Değerlendirme sonucunda, işkence ile ilişkili bulunmayan rahatsızlıklar için kişiye önerilerde bulunularak tedavileri için yol gösterilmektedir. İşkence ile ilişkili bulunan rahatsızlıkların tedavileri ise TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerince sürdürülmektedir. Tedavi ve rehabilitasyon için öngörülen program, öncelikle başvuranla paylaşılır ve birlikte yapılan değerlendirmenin sonrasında gerekli düzenlemeler (örn. başvuranın kendi özgül koşullarından kaynaklanan durumlar bu programı etkiler) yapılır. Tedavi ve rehabilitasyon programı bundan sonra uygulamaya konur.

Bulunan rahatsızlıkların işkence ile ilişkilerinin değerlendirilmesi sırasında her tanı için aşağıdaki ilişkilendirme biçimlerinden biri kullanılmaktadır:

- a) Tek etyolojik faktör,
- b) Var olan patolojiyi ağırlaştırdı veya ortaya çıkardı,
- c) Faktörlerden biri,
- d) İlişkisi yok,
- e) İlişki belirlenemedi.

1 - Başvuruların Tıbbi Yakınmaları:

2010 yılında başvuran 343 kişiden 337'si sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik bir yakınma dile getirmiştir. Başvurular ilk değerlendirme sırasında 3755 değişik yakınmada bulunmuşlardır.

Bu yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında 2009 yılında olduğu gibi psikolojik yakınma sayısının en fazla olduğu (%32,8) görülmektedir (Tablo 24).

Tablo 24: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınmalarına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı	%
Psikolojik	1231	32,8
Kas İskelet Sistemi	599	16,0
Genel	398	10,6
Sindirim Sistemi	265	7,1
Sinir Sistemi	253	6,7
Cilt	242	6,4
Kulak Burun Boğaz	180	4,8
Ürogenital Sistem	145	3,9
Solunum Sistemi	136	3,6
Göz	120	3,2
Ağız-Diş	109	2,9
Kalp Damar Sistemi	53	1,4
Endokrin Sistem	24	0,6
Toplam	3755	100,0

En çok görülen psikolojik yakınma olan uyku bozuklukları 117 başvuru (%26,6) tarafından sorun olarak ifade edilmiştir. En çok görülen fiziksel yakınma ise baş ağrısı (99 kişi %28,9). En sık görülen 10 fiziksel ve psikolojik yakınma Tablo 25 ve 26'da görülmektedir.

Tablo 25: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Fiziksel yakınmalar arasında %
Baş Ağrısı	99	28,9	3,9
Yorgunluk, Halsizlik	93	27,1	3,7
Bel Ağrısı	75	21,9	3,0
Çabuk Yorulma	66	19,2	2,6
Çürük, Eksik Diş	62	18,1	2,5
Renk Değişiklikleri	57	16,6	2,3
Mide-Karın Ağrısı	57	16,6	2,3
Görme Bozukluğu	56	16,3	2,2
Boyun Ağrısı	53	15,5	2,1
Baş Dönmesi	49	14,3	1,9
Diğer Fiziksel Yakınmalar	1857	-	73,6
Toplam	2524	-	100,0

Tablo 26: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin psikolojik yakınmalarının dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Psikolojik yakınmalar arasında %
Uyku Bozuklukları	117	34,1	9,5
Sinirlilik	99	28,9	8,0
Polisten Rahatsız Olma	99	28,9	8,0
Sıkıntı	93	27,1	7,6
Gerginlik	79	23,0	6,4
Kaygı	75	21,9	6,1
Ağlama İsteği	73	21,3	5,9
Unutkanlık	64	18,7	5,2
Kabus Görme	61	17,8	5,0
Hayattan Zevk Alamama	52	15,2	4,2
Diğer Psikolojik Yakınmalar	419	-	16,6
Toplam	1231	-	100,0

2 - Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular:

Yapılan fizik muayeneler sonucunda elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 1221 olup bunların sistemlere göre dağılımı incelendiğinde kas iskelet sistemi 295 (%24,2), cilt 281 (%23,0), ağız-diş 218 (%17,9) ve kulak-burun-boğaza 141 (%11,5) ait bulguların ağırlık taşıdığı gözlenmektedir (Tablo 27).

Tablo 27: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin muayeneleri sonucu elde edilen fiziksel bulguların dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı	%
Kas İskelet Sistemi	295	24,2
Cilt	281	23,0
Ağız-Diş	218	17,9
Kulak Burun Boğaz	141	11,5
Sindirim Sistemi	110	9,0
Ürogenital Sistem	59	4,8
Göz	54	4,4
Solunum Sistemi	27	2,2
Sinir Sistemi	21	1,7
Kalp Damar Sistemi	9	0,7
Endokrin Sistem	6	0,5
Toplam	1221	100,0

En çok karşılaşılan fiziksel bulgu, kaslarda ağrı-hassasiyet (101 kişide - %29,4) ve ekimozdur (ciltte morluk) (70 kişide - %20,4). En sık ve yoğun olarak uygulanan fiziksel işkence yönteminin kaba dayak olduğu düşünüldüğünde, başvurularda saptanan bulgular ile öyküleri arasında uyumluluk olduğu ortaya çıkmaktadır. Başvuran kişilerin ifadelerinden, diğer insan hakları örgütlerinin raporlarından ve basında yer alan görsel materyallerden elde edilen bilgilere göre kaba dayak uygulamasının çoğunlukla kişinin yakalanması (özgürlüğünden alıkonulması) sonrasında uygulandığını ancak bu kişilerin resmi gözaltı işlemi yapılmadan yine aynı yerde (sokakta) bırakıldıkları anlaşılmaktadır. Bunun dışında işkence ve kötü muamele uygulaması yakalanma sonrası gözaltı mekanına girene (kayıt altına alınmasına) kadar geçen süre içinde gerçekleşmektedir. Bu durum, yasal olarak yapılması zorunlu olan adli muayenede gözaltına alınma öncesinde var olan bulgular olarak yansımaktadır. Güvenlik güçleri de kendilerine direnç gösterildiğini ve kendilerinin güç kullanmak zorunda kaldığını (kişilerin anlatımlarının yanı sıra basının sağladığı görsel materyaller göz önüne alındığında gözaltına alınan kişi başına 5-10 güvenlik görevlisinin düştüğü ve kişilerin güvenlik güçlerine direnç gösterme şanslarının olmadığı apaçık ortadayken) ya da bu kişilerin düştüğünü, merdivenden yuvarlandığını ya da benzeri şekilde zarar gördüklerini ifade etmektedirler. Adli rapor ve güvenlik güçlerinin ifadeleri birleştiğinde ise işkence görenin yasal olarak işkence gördüğüne ilişkin suç duyurusunda bulunması büyük ölçüde zorlaşmakta, her şeye karşı suç duyurusunda bulunan kişiler aleyhine güvenlik güçleri de kendilerine zarar verildiği ya da karşı konulduğu iddiasıyla suç duyurusunda bulunmaktadır.

En çok görülen 10 fiziksel bulgu Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan fiziksel bulguların dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Bulgu	Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Tüm fiziksel bulgular arasında %
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	101	29,4	8,3
Nedbe Dokusu	70	20,4	5,7
Ekimoz	63	18,4	5,2
Eksik Diş	62	18,1	5,1
Çürük Diş	51	14,9	4,2
Epigastrium Hassasiyeti	51	14,9	4,2
Bel Hareketlerinde Ağrı, Kısıtlılık	46	13,4	3,8
Burunda Deviasyon	36	10,5	2,9
Batında Hassasiyet	34	9,9	2,8
Pelvik Hassasiyet	33	9,6	2,7
Diğer Fiziksel Bulgular	674	-	55,2
Toplam	1047	-	100,0

3 - Psikiyatrik Belirti ve Bulgular:

Başvurularla yapılan psikiyatri görüşmelerinde 102 kişide bir psikiyatrik belirti ve bulgu saptanmış olup, psikiyatrist tarafından saptanan bu belirti ve bulguların dağılımına bakıldığında anksiyete, uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü, konsantrasyon güçlüğü, uykuya niceliğinde ileri azalma ya da artma, sinirlilik ve/veya tepki eşiğinde düşmenin işkence gören başvuruların beşte biri ile altıda birinde bulunduğu görülmektedir. Başvuruların 10 ve daha fazlasında görülen psikiyatrik belirti ve bulgular Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde rastlanan psikiyatrik belirti ve bulguların dağılımı

Başvuruların en az 10'unda görülen psikiyatrik belirti ve bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Belirti ve bulgular arasında %
Anksiyete (Sıkıntı)	75	21,9	5,9
Uykuya Dalma ya da Sürdürme Güçlüğü	66	19,2	5,2
Konsantrasyon Güçlüğü	56	16,3	4,4
Uyku Niceliğinde İleri Azalma ya da Artma	52	15,2	4,1
Sinirlilik ve/veya Tepki Eşiğinde Düşme	51	14,9	4,0
Depresif Duygudurum	43	12,5	3,4
Yorgunluk, Halsizlik, Enerji Azlığı	36	10,5	2,8

Tablo 29: Devam

Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Fizyolojik Tepkiler	36	10,5	2,8
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	35	10,2	2,7
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	34	9,9	2,7
Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kâbus Biçiminde Görülmesi	33	9,6	2,6
Geleceğin Kısıtlandığı Duygusu	32	9,3	2,5
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerde Duramama)	30	8,7	2,3
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	29	8,5	2,3
Önemli Etkinliklere İlgili ya da Katılımda Belirgin Azalma	29	8,5	2,3
Duyusal Kısıtlılık (ya da Küntlük)	27	7,9	2,1
Travma Anılarını Uyarıcı Etkinlik, Yer ya da İnsanlardan Kaçınma	24	7	1,9
Umutsuzluk, Çaresizlik	23	6,7	1,8
Travmayı Anımsatan Uyarılarla Karşılaşıldığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	23	6,7	1,8
Flash-back Yaşantısı ya da Travmatik Süreç Yeniden Yaşanıyormuşcasına Duygu ve Davranışlar	23	6,7	1,8
İştah/Kilo Değişikliği (Artma ya da Azalma)	23	6,7	1,8
Bellek Kusuru	21	6,1	1,6
Abartılı İrkilme Tepkileri	21	6,1	1,6
Travma İle İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	21	6,1	1,6
Somatik Anksiyete Belirtileri (Çarpıntı, Daralma, Terleme vb)	20	5,8	1,6
Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	19	5,5	1,5
Kas Gerginliği	19	5,5	1,5
Disforik Duygudurum	16	4,7	1,3
Karar Verme Güçlüğü	15	4,4	1,2
Anhedoni, İlgisizlik	15	4,4	1,2
Değersizlik Düşünceleri ve Düşük Benlik Saygısı	12	3,5	0,9
Cinsel İstekte Azalma	12	3,5	0,9
Psikomotor Etkinlikte Azalma	11	3,2	0,9
Suçluluk Duyguları	10	2,9	0,8
Diğer Psikiyatrik Bulgular	47	-	3,7
Toplam	1350		100,0

4 - Tanılar:

Başvurulara konan tanıların değerlendirmesi 2010 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 337 başvuru arasında yapılmıştır. Konan tanıları değerlendirildiğinde, fiziksel tanıları arasında yumuşak doku travması (110 kişi, %32,1); psikiyatrik tanıları arasında ise major depresif bozukluk (36 kişi, %10,5) ilk sırada gelmektedir.

Son yıllarla karşılaştırıldığında yumuşak doku travması görülme sıklığı azalmıştır. Kronik ve akut travma sonrası stres bozukluğu ile major depresif bozukluk sıklığı bir önceki yıla göre artarken akut stres bozukluğu sıklığı çok hafif azalmıştır. Ancak son üç yılda psikiyatrik tanı alan başvuru sayıları yaklaşık olarak birbirine eşittir sadece tanıların dağılımında değişiklik gözlenmiştir. 2007 yılı ile karşılaştırıldığında ise genel olarak tüm psikiyatrik tanılarda bir artış olduğu söylenebilir.

İlk 10 fiziksel ve psikiyatrik tanı ve bunların tanı alan başvurular arasındaki sıklığı Tablo 30 ve 31'de verilmiştir.

Tablo 30: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen fiziksel tanıların dağılımı

En Çok Konan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı	%
Yumuşak Doku Travması	110	32,1
Miyalji	32	9,3
Lomber Diskopati	21	6,1
Ciltte Kesi, Ezilme	21	6,1
Miyopi-Hipermetropi	20	5,8
Lomber Strain	16	4,7
Farenjit	16	4,7
Gastrit	16	4,7
Fibromiyalji	15	4,4
Üriner Sistem Enfeksiyonu	15	4,4

Tablo 31: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerde görülen psikiyatrik tanıların dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikiyatrik Tanı	Başvuru Sayısı	%
TSSB (Kronik)	54	15,7
Majör Depresif Bozukluk	36	10,5
TSSB (Akut)	15	4,4
Akut Stres Bozukluğu	11	3,2
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	8	2,3
Diğer Anksiyete Bozuklukları	6	1,7
Uyum Bozukluğu	4	1,2
Psikotik Bozukluklar	4	1,2
Somatizasyon Bozukluğu	3	0,9
Distimik Bozukluk	2	0,6

2010 yılındaki 343 başvurunun 22'si (%6,4) herhangi bir tanı almamıştır.

Başvurulara konan tanıların başvurunun yaşadığı işkence süreciyle ilişkisi, travmayla bir ilişki kurulmayan tanıları dışarıda bırakılarak incelendiğinde, travmayla bağlantılı görülen tüm tanıların %51,4'ünde işkence sürecinin tek etyolojik faktör olarak değerlendirildiği, %33,5'inde faktörlerden biri olduğu, %15,1'inde ise işkence sürecinin var olan patolojiyi ağırlaştırdığı veya ortaya çıkardığı sonucuna varıldığı görülmektedir.

D - TEDAVİ VE REHABİLİTASYON SÜRECİ:

Bu bölümde TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerinde uygulanan tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve bunların sonuçları derlenmiştir.

1 - Uygulanan Tedaviler:

Toplam 343 başvuruya uygulanan tedavi yöntemleri incelendiğinde başvuruların 289'una (%84,3) ilaç tedavisi, 68'ine (%19,8) psikofarmakoterapi verildiği; 27 kişiye (%7,9) psikoterapi yapıldığı, 30 kişiye (%8,7) egzersiz programı verildiği, 8 kişiye (%2,3) ise cerrahi müdahale uygulandığı ve 11'ine (%2,7) fizik tedavi uygulandığı görülmektedir. Uygulanan tedavilerin dağılımı Tablo 32'de görülmektedir.

Tablo 32: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan tedavi yöntemlerinin dağılımı

Uygulanan Tedaviler	Başvuru Sayısı	%
İlaç Tedavisi	289	84,3
Günlük Yaşam Önerisi	130	37,9
Psikofarmakoterapi	68	19,8
Egzersiz	30	8,7
Psikoterapi	27	7,9
Fizik Tedavi	18	5,2
Gözlük	13	3,8
Cerrahi Müdahale	8	2,3
Ortopedik Cihaz (Ortez, Baston, Tabanlık vb.)	6	1,7
Diş Tedavisi	4	1,2
İşitme Cihazı	1	0,3
Toplam	594	1,7*

*Bir başvuruya uygulanan ortalama tedavi sayısı

2 - Tedavi ve Rehabilitasyon Uygulamalarının Sonucu:

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde, başvurularda saptanan fiziksel rahatsızlıklar için uygulanan tedavilerin sonuçları Tablo 33'de verilmiştir. Fiziksel yakınması olan başvurulardan 35'i (%10,2) tanı konmadan ya da tanı konarak

tedavi başladıktan sonra değişik nedenlerle tedavi süreçlerini yarım bırakmıştır. Geçen senelerle karşılaştırıldığında bu oran gerilemeye devam etmektedir.

Tablo 33: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan fiziksel tedavi süreçlerinin sonuçları

Fiziksel Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı
Tedavi Tamamlandı	192
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	45
Tedavi Sürüyor	65
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	8
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	26
Tanısal İşlemler Sürüyor	6
Verilen İlk Randevuya Gelemedi	1
Toplam	343

Başvuru hekimlerince yapılan değerlendirme sonrasında her başvuruya psikiyatristle görüşme yapması önerilmektedir. Bu öneriyi kabul edenlerden 8'i randevusuna gelmemiştir. Herhangi bir ruhsal rahatsızlık saptanan başvurulardan 25'i ise tedaviyi kabul etmeyip ilişkisini kesmiştir. Tedaviyi kabul etmeyenler dahil olmak üzere tedavi süreçleri yarım kalan başvuruların oranı %18,9 (65 başvuru) olup geçen yıla oranla yükseklik göstermektedir.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerimizde 2010 yılı içinde ruhsal tedavi sürecinin sonuçları Tablo 34'de verilmiştir.

Tablo 34: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilere uygulanan psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Psikiyatrik Tedavi Sürecinin Sonucu	Başvuru Sayısı
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	93
Tedavi Sürüyor	68
Tedavi Tamamlandı	24
Verilen İlk Randevuya Gelmedi	8
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	33
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	7
Psikiyatri Muayenesini Reddetti	18
Psikiyatrik Tedavi Görmek İstemedi	25
Tanısal İşlemler Sürüyor	2
Nakil	2
Toplam	280*

*Başvurulardan 63'ünün ruhsal yakınması yoktu

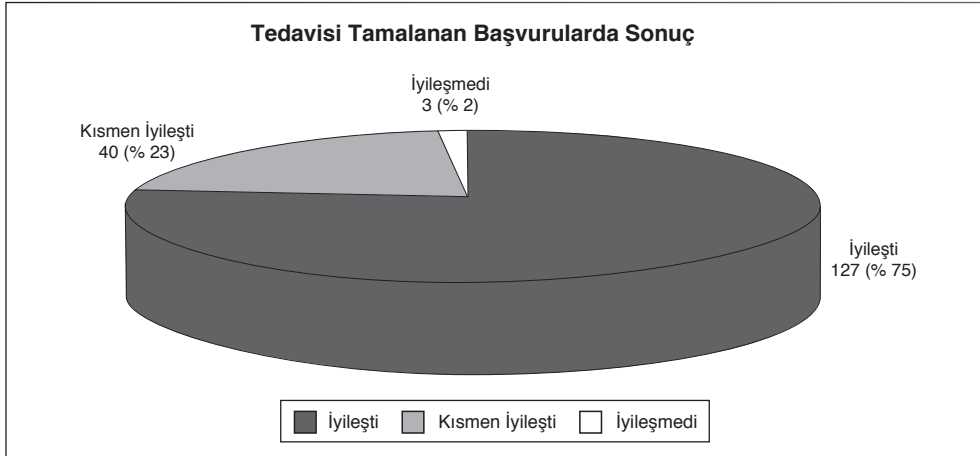
2010 yılı içinde başvurular arasında toplam 49 kişinin tedavi süreçleri yarım kalmıştır. Geçtiğimiz yıl ile karşılaştırıldığında tedavi süreci yarım kalanların oranı %14,2 olup geçen yıllara göre hafif bir yükselme göstermektedir (2006'da %12,6, 2007'de 13,8, 2008'de %13,1, 2009'da %11,6). Çoğunluğunun akut fiziksel rahatsızlıkları olan 170 başvurunun ise tedavileri tamamlanmıştır. 2010 yılında başvuran kişilerin yıl içindeki tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin seyri Tablo 35'de görüldüğü şekildedir.

Tablo 35: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerin fiziksel ve psikiyatrik tedavi süreçlerinin sonuçları

Dosyaların Seyri	Başvuru Sayısı
Tedavi Tamamlandı	170
Tedavi Sürüyor	101
Tedavi Başladıktan Sonra Yarım Kaldı	49
Tanı Konamadan Yarım Kaldı	12
İşkence ve Cezaevi Süreçleriyle İlgili Herhangi Bir Hastalık Saptanmadı	6
Tanısal İşlemler Sürüyor	5
Toplam	343

2010 yılı içinde tedavisi tamamlanan 170 başvurunun 127'si tamamen, 40'ı kısmen iyileşmiştir (Grafik 6).

Grafik 6: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran kişilerden tedavi süreçleri tamamlananların tedavi sonuçlarına göre dağılımı

II - 2010 YILI İÇİNDE GÖZALTINDA İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE GÖREN BAŞVURULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde 2010 yılında TİHV'ye başvuran kişiler arasında 2010 yılında gözaltında işkence gördüğünü belirten (kısaca 2010'da GİG) 160 başvurunun sosyal ve demografik özellikleri, işkence süreciyle ilgili toplanan bilgiler ve tıbbi değerlendirmeleri ayrıca analiz edilmiştir. 2010'da GİG'ler ile ilgili verileri ayrı bir bölümde değerlendirerek Türkiye'de 2010 yılı içinde işkence konusunda var olan durumu tanımlamak ve işkence gördükten hemen sonra başvuranlarda karşılaşılabilecek tıbbi sorunları değerlendirmek amaçlanmıştır.

Başvuruların işkence gördükleri yer ve zaman, uygulanan işkence yöntemleri, gözaltı sürecinin başında, sonunda ve bazen ortasında yasal düzenleme gereği yaptırılan adli muayeneler ve bunlara ilişkin rapor düzenlenmesi sürecindeki koşullar ve gözaltı sonrası hukuksal süreç işkence uygulamalarının sistematik olarak uygulanıp uygulanmadığını değerlendirme açısından nesnel bir ölçüt oluşturmaktadır.

A - SOSYAL VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1 - Yaş ve Cinsiyet:

Başvuruların yaşları 13 ile 61 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması $26,6 \pm 9,8$ 'dir. Yaş ortalaması tüm başvuruların ortalamasına göre 3,5 yaş daha küçüktür yani daha gençtir. 2009 yılında da yıl içinde işkence görenlerin yaş ortalaması hemen hemen aynıydı ve daha önceki yıllara göre düşüktü. Son iki yılda karşılaşılan bu durum özellikle 18 yaş altı gruptaki yükseklikle birlikte 18-25 yaş grubunun da bir miktar yüksek olması ile açıklanabilir.

2010 yılı içinde işkenceye maruz kalanlar içinde 18 yaş ve altında 32 başvuru bulunmaktadır (%20). Başvuruların yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 36'da verilmiştir.

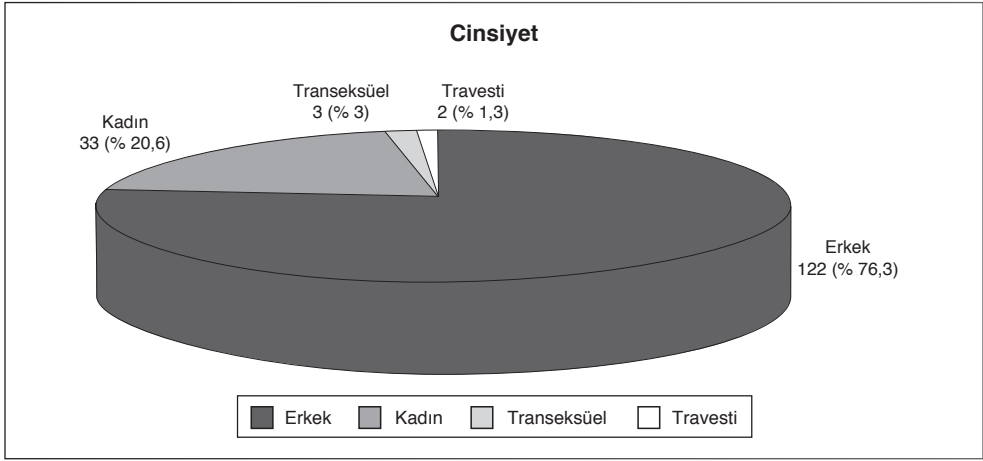
Tablo 36: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaş gruplarına göre dağılımı

Yaş Grubu	Başvuru Sayısı	%
0-18	32	20,0
19-25	63	39,4
26-30	26	16,3
31-35	4	2,5
36-40	17	10,6
41-45	5	3,1
46 ve üstü	13	8,1
Toplam	160	100,0

Başvuruların 122'si erkek (%76,3), 33'ü kadındır (%20,6) (Grafik 8). Bu yıl başvurular arasında 2 travesti, 3 de transeksüel yer almaktadır.

Öte yandan işkence ve kötü muamele gördüğü gerekçesiyle az sayıda olsa da travesti ve transseksüellerin TİHV'ye başvurmaya başlaması travesti ve transseksüellerin örgütlü hareket etmeye başlamış olmalarıyla ilgilidir. Zira TİHV'ye başvuran mağdurların önemli bir kısmının demokratik örgüt kanalıyla başvurduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, travesti ve transseksüellerin sıklıkla işkence ve kötü muamele maruz kaldıklarını biliniyor olmasına karşın TİHV ve diğer insan hakları kurumlarına ulaşmalarının kolaylaşması için örgütlenmelerine destek olunması gerekmektedir.

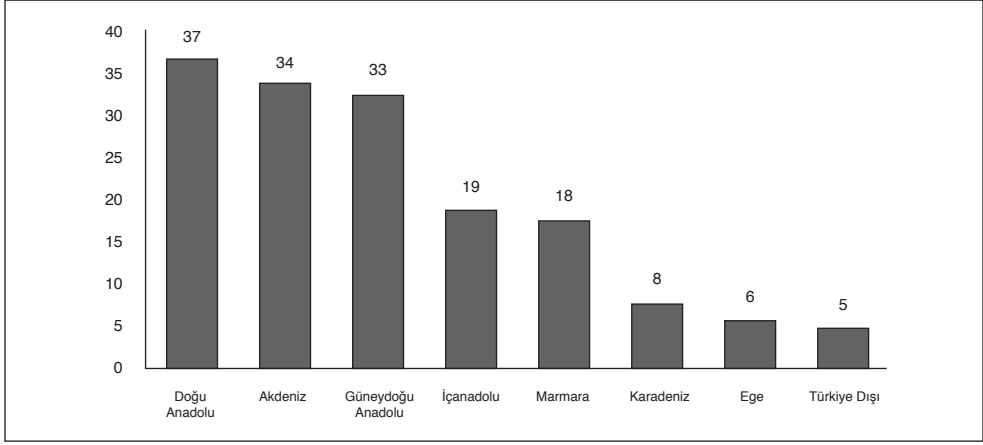
Grafik 7: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

2 - Doğum yeri:

Başvuruların yaklaşık dörtte birinin Doğu Anadolu Bölgesi'nde doğduğu, ve Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumluların ikinci ve üçüncü sırayı aldığı görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu doğumluların toplamı tüm başvuruların yaklaşık %43,7'sini oluşturmaktadır. Akdeniz Bölgesi doğumlular başvuruların %21,3'ünü, İç Anadolu Bölgesi doğumlular %11,9'unu Marmara Bölgesi doğumlular %11,3'ünü, Karadeniz Bölgesi doğumlular %5'ini oluşturmaktadır. Başvuruların doğum yerlerine göre bölgesel dağılımı Grafik 8'de verilmiştir.

Grafik 8: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum yerleri il düzeyinde ele alındığında başvurular arasında en fazla Adana (23 kişi %14,4), Diyarbakır (14 kişi, %8,8), İstanbul (13 kişi, %8,1), Ankara (11 kişi %6,9), Hakkari (10 kişi %6,3) doğumlu kişilerin bulunduğu görülmektedir.

Doğum yerlerinin dağılımında yine ön plana çıkan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki illerde doğan kişiler olmuştur. İlk bölümde değinildiği gibi bunun rastlantısal bir durum olmayıp bu kişilerin Kürt kökenli vatandaşlarımız olmasından kaynaklandığı söylenebilir. TİHV merkezlerinde yapılan görüşmelerde ve bunlara ilişkin kayıtlarda başvuranların doğum yerleri dışında etnik kökenleri ya da siyasi görüşlerine ilişkin bir bilgi istenmemektedir ve kaydedilmemektedir.

3 - Öğrenim ve iş-meslek durumu:

Başvuruların yarısından fazlası (101 kişi, %63,1) ortaokul ya da lise mezunu, 39 kişi (%24,4) ilköğretim mezunu ya da okuryazar, 14'ü (%8,7) üniversite mezunu ya da üniversiteden terktir. Başvuruların 6'sının (%3,8) okuma yazması yoktur. Şu anda ilköğretim öğrencisi olan başvurular okuryazar, lise öğrencileri ortaokul mezunu, üniversite öğrencileri de lise mezunu olarak değerlendirilmiştir. Başvuruların öğrenim durumlarının daha ayrıntılı dağılımı Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin öğrenim durumlarına göre dağılımı

Öğrenim Durumu	Başvuru Sayısı	%
Lise Mezunu	69	43,1
Ortaokul Mezunu	32	20,0
İlkokul Mezunu	31	19,4
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	9	5,6
Okuryazar	8	5,0
Okuryazar Değil	6	3,8
Yüksekokul-Üniversite Terk	5	3,1
Toplam	160	100,0

Başvuruların iş durumları incelendiğinde 56 kişinin (%35,0) görüşme yapıldığı sırada işsiz olduğu görülmektedir. 40 kişi (%25) üniversite öğrencisi, 18 kişi (%11,3) ilk-orta öğrenim öğrencisi ve 11 kişi (%6,9) özel sektörde sanayi işçisidir.

Tüm başvuruların iş durumları ile karşılaştırıldığında işsizlerin oranının oldukça düştüğü buna karşılık üniversite öğrencisi oranının da benzer şekilde yükseldiği görülmektedir. İlk-orta öğrenim öğrencileri ve özel sektörde sanayi işçisi olanların oranının da ise hafif bir yükselme izlenmektedir. Bunun nedeni, kronik başvurular arasında yer alan ve cezaevinden tahliye olan başvuruların etkisinin bu grupta ortadan kalkması ile açıklanabilir. Başvuranların işkence görmelerine ve cezaevine girmelerine neden olan siyasi görüşlerinin iş bulmaları konusunda da önlerine bir engel olarak çıktığından tüm başvurular arasında işsizlik daha yüksek oranda görülmektedir.

Başvuruların iş durumları ayrıntılı olarak Tablo 38'de görülmektedir.

Tablo 38: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2009 yılında gözaltında işkence gören kişilerin iş durumlarına göre dağılımı

İş veya Meslek	Başvuru Sayısı	%
İşsiz	56	35,0
Üniversite Öğrencisi	40	25,0
İlk-Orta Öğrenim Öğrencisi	18	11,3
Özel Sektörde Sanayi İşçisi	11	6,9
Esnaf (dükkan, büro gibi kendi işinde çalışan)	6	3,8
Seyyar Satıcı	6	3,8
İnşaat İşçisi	4	2,5
Özel Sektörde Büro İş (Sekreter, Bankacı vb.)	3	1,9
Ev Kadını	3	1,9

Tablo 38: Devam

Kamu Kuruluşunda Sanayi İşçisi	3	1,9
Öğretmen	3	1,9
Emekli	3	1,9
Gazeteci-Televizyoncu	1	0,6
STK Çalışanı	1	0,6
Sivil Toplum Kuruluşunda Profesyonel	1	0,6
Kamu Kuruluşunda Büro İşİ (Sekreter, Bankacı, vb)	1	0,6
Toplam	160	100,0

B - İŞKENCE SÜRECİ:

2010 yılında TİHV'ye işkence ve kötü muamele nedeniyle başvuran kişilerden 160'ı yıl içinde gözaltında işkence gören (2010'da GİG) kişilerdir. Tüm başvurular arasında 2010 yılında işkence gören kişi sayısı 166 olmakla birlikte, bu bölümdeki değerlendirmeye son işkence uygulamasına cezaevinde maruz kalan 5 kişi ve verilerindeki eksiklikler nedeniyle 1 kişi daha dahil edilmemiş, gözaltında işkence gören 160 başvurudan elde edilen bilgiler ele alınmıştır.

1 - Gözaltı ve Gözaltında İşkence Süreci:

2010'da GİG başvuruların 120'si geçen yıla aynı oranda (%75,0) siyasi nedenlerle, 35'i (%21,9) adli nedenlerle, 5'i ise (%3,1) cinsel tercihi nedeniyle işkenceye maruz kaldığını bildirmiştir. Siyasi olmayan nedenlerle işkence görenlerin büyük çoğunluğunun sessiz kalmalarına neden olan engellerin kaldırılması, bu kişilerin hak arama bilincinin yükseltilmesi için yapılan çalışmalar ve kendilerine tedavi olanağının sağlanması için TİHV'nin daha etkin olması siyasi olmayan nedenlerle işkence gören kişilerin yıllar içinde giderek daha çok sayıda başvuruda bulunmalarını sağlamaktadır.

"İşkencenin sokağa inmesi" olarak nitelendirebileceğimiz muhalif toplantı ve gösterilere kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanımıyla müdahale etmesi ise siyasi nedenlerle toplu başvuruların önünü açmaktadır.

Başvuruların son yaşadıkları gözaltı sürelerinin dağılımına bakıldığında 129 kişinin (%80,6) 24 saatten az, 15 kişinin (%9,4) 24-48 saat gözaltında kaldığı görülmektedir. Üç kişinin (%1,9) gözaltı süresi beş günden uzundur. İki hafta gözaltında kalan bir kişi yurt dışında gözaltında alınarak işkence gördüğünü bildirmiştir.

TİHV merkezlerine başvuranların ifadelerine göre 3 kişi dışında yasal gözaltı sürelerine uyulmuştur. Gözaltı sürelerinin kısaltılmasının işkencenin önlenmesinde önemli bir işlevi olacağı düşünülürken, bu yasal düzenleme sonrasında öncelikle gözaltı yerlerinde işkence yöntemleri değiştirilmiştir. Buna ek olarak fiziksel işkence yöntemleri gözaltı mekanına gelmeden önce uygulanarak buna uygun açıklamalar geliştirilmiş ya da insanlar kaçırılarak ıssız yerlerde kendilerine buralarda işkence

uygulanmaya başlanmıştır. Resmi işlemin yapılmadığı sokakta ve araç içlerinde işkence ve kötü muamele vakalarının da çoğalması yine aynı durumun sonucudur. Yukarıda sayılan uygulamalar 2010 yılında da yoğun olarak sürmüştür. Gerekli siyasi irade olmaksızın işkenceyi önlemek için yapılan yasal düzenlemelerin pratikte işkenceyi önleyemediği bu örnekten açıkça görülmektedir. Son gözaltı sürelerinin dağılımı Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sürelerine göre dağılımı

Son Gözaltı Süresi	Başvuru Sayısı	%
24 Saatten Az	129	80,6
24-48 Saat	15	9,4
49-72 Saat	4	2,5
73-96 Saat	8	5,0
5-7 Gün	3	1,9
8-15 Gün	1	0,6
Toplam	160	100,0

Başvuruların gözaltına alındıkları yer incelendiğinde 124 kişinin (%77,5) sokaktan veya başka bir açık alandan gözaltına alınmış olduğu görülmektedir. Son gözaltına alınma yerlerinin dağılımı Tablo 40'da verilmiştir.

Sokaktan ve açık alandan gözaltına alma oranının yüksekliği ile ilgili deneyimlerimiz, bu tür uygulamaların kayıt dışı gözaltına alma uygulamalarını kolaylaştırdığını göstermektedir. Ayrıca bu tür olayların, daha çok demokratik örgütlerin düzenlediği gösteriler sırasında gerçekleştiği göz önüne alındığında demokratik hakların ve örgütlenme özgürlüğünün kullanılmasının kısıtlanmasına yönelik bir çaba olarak da değerlendirilebilir.

Tablo 40: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı yerlerine göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokaktan veya Açık Alandan	124	77,5
Evden	19	11,9
Kurumdan (dergi, dernek vb.)	7	4,4
Resmi Kurumdan	7	4,4
Diğer	2	1,3
İşyerinden	1	0,6
Toplam	160	100,0

Başvurular bir gösteri ya da yürüyüş benzeri bir eylem sırasında daha çok sokaktan gözaltına alındığı için 08:00-18:00 saatleri arasında gözaltına alınanlarda bir yığılma gözlenmektedir. Başvuruların gözaltına alındıkları saat dağılımı Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltına alındıkları saate göre dağılımı

Son Gözaltına Alındığı Saat	Başvuru Sayısı	%
08:00 - 18:00	110	68,8
18:00 - 24:00	33	20,6
24:00 - 08:00	17	10,6
Toplam	160	100,0

Başvuruların son yaşadıkları gözaltında işkence gördükleri yerin dağılımına bakıldığında 64 kişinin (%40) sokakta veya açık alanda, 42 kişinin (%26,3) emniyet müdürlüğünde, 36 kişinin ise (%22,5) polis karakolunda işkence gördüğü görülmektedir. Sokakta veya açık alanda işkenceye maruz kalanlarla ilgili açıklamalara yukarıda değişik başlıklar altında yer verildi. Başvuruların öyküleri dikkate alındığında, aşağıdaki tabloda sokakta ve açık alan dışında işkenceye maruz kalanların çoğunluğu için gözaltı ve işkence süreci sokakta ya da açık alanda başlamış ve güvenlik birimlerinde devam ettiği anlaşılmaktadır.

İşkence yapılan yere göre dağılım Tablo 42’de verilmiştir.

Tablo 42: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin işkence gördükleri yerlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Yer	Başvuru Sayısı	%
Sokakta veya Açık Alanda	64	40,0
Emniyet Müdürlüğünde	42	26,3
Polis Karakolunda	36	22,5
Jandarma Karakolunda	5	3,1
Araç İçinde	5	3,1
Evde/işyerinde	4	2,5
Hatırlamıyor/Bilmiyor	1	0,6
Diğer	3	1,9
Toplam	160	100,0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin bölgesel dağılımına bakıldığında Marmara bölgesinin başta geldiği, Akdeniz ve iç Anadolu Bölgelerinin izlediği görülmektedir (Tablo 43).

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı yerin dağılımına iller bazında bakıldığında ise İstanbul, Adana, Ankara, İzmir'in ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezimizin bulunmadığı illerden gelen başvuruların sayısının artmasının nedeni TİHV gezici sağlık ekipleridir. Bu ekipler işkence yakınmalarının yoğunlaştığı dönemlerde olayların yaşandığı kentlere giderek olayları araştırıp varsa işkence görenleri tedavi ve rehabilitasyon amacıyla merkezlerimizin bulunduğu kentlere sevk etmektedirler. Bu hizmetin yaygınlaşmasıyla daha çok işkence mağduruna ulaşılabilecektir. Gözaltında işkence yapılan yerin illere göre dağılımı Tablo 44'de verilmiştir.

Tablo 43: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri bölgelere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Bölge	Başvuru Sayısı	%
Marmara	56	35,0
Akdeniz	37	23,1
İç Anadolu	23	14,4
Ege	17	10,6
Güneydoğu Anadolu	14	8,8
Doğu Anadolu	10	6,3
Karadeniz	2	1,3
Türkiye Dışı	1	0,6
Toplam	160	100,0

Tablo 44: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri illere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü İl	Başvuru Sayısı	%
İstanbul	45	28,1
Adana	32	20,0
Ankara	23	14,4
İzmir	15	9,4
Hakkari	10	6,3
Diyarbakır	10	6,3
Edirne	9	5,6
Mersin	5	3,1
Siirt	2	1,3
Bursa	1	0,6
Kütahya	1	0,6
Kırklareli	1	0,6

Tablo 44: Devam

Batman	1	0,6
Aydın	1	0,6
Bolu	1	0,6
Giresun	1	0,6
Gaziantep	1	0,6
Türkiye Dışı	1	0,6
Toplam	160	100,0

Başvuruların son yaşadıkları işkencenin yapıldığı merkezlere ayrıntılı olarak bakıldığında Adana Terörle Mücadele Şubesi (TMSŞ), Ankara Emniyet Müdürlüğü ilk sırada yer almaktadır. Adana Emniyet Müdürlüğü, Ankara Esat Polis Karakolu, İstanbul Beyoğlu Polis Karakolu ilk sıralarda yer almaktadır. Bundan sonraki yıllarda bu listeye giren merkezlerin ve işkence olaylarının daha detaylı incelenebilmesi için çalışmalar yapılacaktır. Son işkencenin yaşandığı merkezler arasında üçten fazla olgu görülenler Tablo 45’de verilmiştir.

Tablo 45: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında işkence gördükleri merkezlere göre dağılımı

Son Gözaltında İşkence Gördüğü Merkez	Başvuru Sayısı	%
Adana TMSŞ	7	4,4
Ankara Emniyet Müdürlüğü	7	4,4
Adana Emniyet Müdürlüğü	5	3,1
Esat Polis Karakolu	5	3,1
Beyoğlu Polis Karakolu	4	2,5
Huzurevleri Polis Karakolu	3	1,9
Heybeliada Polis Karakolu	3	1,9
İzmir Bozyaka TMSŞ	3	1,9
Karaköy Polis Karakolu	3	1,9
Yüksekova Emniyet Müdürlüğü	3	1,9
Ankara TMSŞ	3	1,9
Diğer Emniyet Müdürlüğü ve TMSŞ	15	9,4
Diğer Polis Karakolu	19	11,9
Diğer Jandarma Komutanlığı	1	0,6
Diğer Jandarma Karakolu	5	3,1
Türkiye dışında işkence görenler	1	0,6
Bir merkezde işkence görmeyenler*	73	45,6
Toplam	160	100,0

*Sokakta veya açık alanda, evde, araç içinde işkence görenler

Başvuruların son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerinin dağılımı Tablo 46'da verilmiştir. 2010 yılında GİG başvuruların ifadelerinde kaba dayak en çok kullanılan yöntem olurken bunun altında yer alan yöntemlerin daha çok psikolojik yöntemler olması düşündürücüdür. Başvuranların öykülerinden kaba dayanın ve kimyasal maddelere maruz bırakma (yoğun biber gazı) uygulamasının çoğunlukla gözaltı mekanlarına girişten önce (kayıt öncesi) uygulandığı ortaya çıkmaktadır. Gözaltı mekanına girdikten sonra ise diğer yöntemler uygulanmaktadır.

Tablo 46: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında GİG kişilerin son gözaltında gördükleri işkence yöntemlerine göre dağılımı

İşkence Yöntemi	Başvuru Sayısı	%
Hakaret	147	91,9
Dayak	136	85,0
Aşağılama	134	83,8
Kendisine Yönelik Diğer Tehditler	75	46,9
Öldürme Tehdidi	45	28,1
Cinsel Taciz	41	25,6
Kimyasal Maddelere Maruz Bırakma	28	17,5
Vücudun Tek Bir Noktasına Sürekli Vurma	22	13,8
Yeme İçmenin Kısıtlanması	22	13,8
İşkenceye Görsel/İşitsel Tanıklık Ettirme	20	12,5
Soğuk Ortamda Bekletme	19	11,9
Yakınlarına Yönelik Tehditler	19	11,9
İşeme ve Dışkılamanın Engellenmesi	19	11,9
Diğer Pozisyonel İşkenceler	15	9,4
Anlamsız İstemlere İtaat Etmeye Zorlama	15	9,4
Aşırı Fiziksel Aktiviteye Zorlama	14	8,8
Uyutmama	13	8,1
Saç, Sakal, Bıyık Yolma	12	7,5
Ajanlık Teklifi	10	6,3
Yakınlarının Yanında İşkence Yapma	8	5,0
Soyma	8	5,0
Havasız Bırakma	6	3,8
Hücrede Tecrit	6	3,8
Gözbağı	4	2,5
Gürültülü Müzik ve Marş Dinletme	3	1,9
Yakma	2	1,3
Basınçlı/Soğuk Su	2	1,3
Haya Burma	2	1,3
Görüşmenin Engellenmesi	1	0,6

Tablo 46: Devam

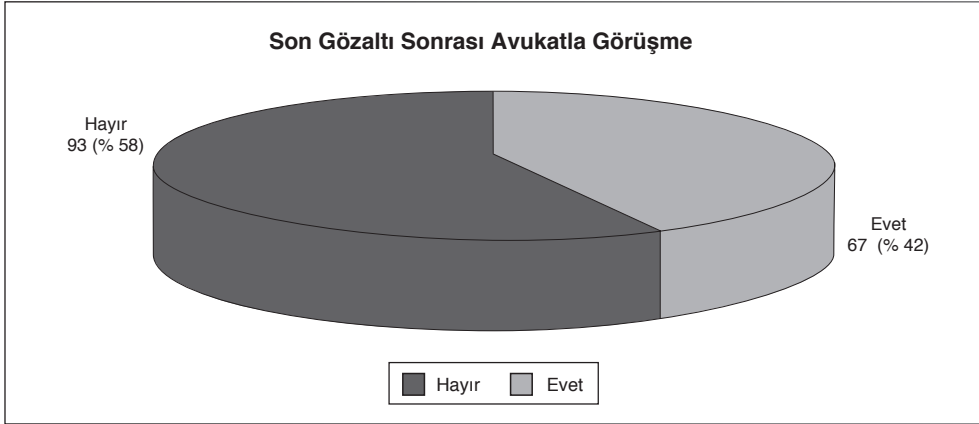
Askı	1	0,6
Yalancı İnfaz	1	0,6
Düz Askı ya da Çarmıh	1	0,6
Kimyasal Madde Uygulama	1	0,6
Falaka	1	0,6
Diğer	21	13,1
Genel Toplam	874	5,4*

*Bir kişinin maruz kaldığı ortalama işkence yöntemi sayısı

2 - Gözaltı Sırasında ve Sonrasında Hukuksal Uygulamalar:

Başvuruların 67'si (%41,9) yaşadıkları son gözaltı sırasında bir avukatla görüşebildiklerini bildirmişlerdir. Başvuruların bir kısmının da resmi gözaltı işlemi yapılmadan sokakta işkence ve kötü muameleye maruz kaldıkları düşünüldüğünde gözaltına alınanların daha da yüksek oranlarda avukatla görüşürüldükleri söylenebilir. (Grafik 9).

Grafik 9: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltında avukatla görüşebilme oranları

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında 91 başvuru savcılığa çıkarılmadan serbest bırakılmıştır. Başvuruların 51'i savcılık ya da mahkeme tarafından serbest bırakılırken, 16 başvuru tutuklanmıştır (Tablo 47). Bu sayılar gözaltı uygulamasının keyfiyetini tüm başvuruların değerlendirildiği birinci bölümdekinden daha net olarak ortaya koymaktadır.

30 başvuru (%18,8) hakkında açılan davalar sürmekte olup, geçen yıllla aynı oranda 6 başvuru (%3,8) hakkında açılan davalar mahkumiyetle sonuçlanmıştır (Tablo 48).

Tablo 47: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası durumlarına göre dağılımı

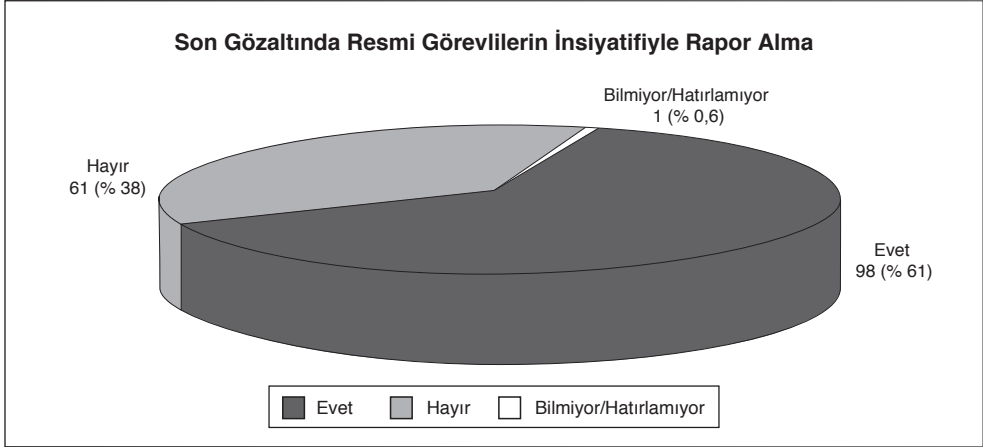
Son Gözaltı Sonrası Durum	Başvuru Sayısı	%
Savcılığa Çıkarılmadan Serbest Bırakıldı	91	56,9
Savcılıktan ya da Mahkemeden Serbest Bırakıldı	51	31,9
Tutuklandı	16	10,0
Hatırlamıyor/Bilmiyor	2	1,3
Toplam	160	100,0

Tablo 48: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası dava süreci durumlarına göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Dava Süreci	Başvuru Sayısı	%
Dava Açılmadı	83	51,9
Dava Açılıp Açılmadığı Bilinmiyor	36	22,5
Dava Açıldı, Sürüyor	30	18,8
Dava Açıldı, Mahkumiyet İle Sonuçlandı	6	3,8
Dava Açıldı, Sonucu Bilinmiyor	4	2,5
Dava Açıldı, Beraat ile Sonuçlandı	1	0,6
Toplam	160	100,0

Yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifiyle adli rapor alan başvuru sayısı 98'dir (%61,3) (Grafik 10). Burada da sokakta ya da açık alanda resmi gözaltı işlemi yapılmadan özgürlüklerinden alıkonularak işkenceye maruz kalanlar dışarıda tutulursa haklarında resmi gözaltı işlemi yapılan başvuruların yaklaşık tamamına yakınının adli muayeneye götürüldüğü söylenebilir.

Grafik 10: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin yaşadıkları son gözaltı sonrasında resmi görevlilerin inisiyatifi ile adli rapor alma durumlarına göre dağılımı

Bu 98 başvurunun yarısından fazlasının (55 kişi, %56,1) adli muayenesi hastanelerde, 32'sinin (%32,7) adli muayenesi Adli Tıp Şube Müdürlükleri'nde, 8 kişinin muayenesi ise (%8,2) sağlık ocaklarında yapılmıştır (Tablo 49). Ayrıca 24 kişi son gözaltıları sonrasında kendi istekleri ile adli rapor aldıklarını bildirmektedirler. Aşağıdaki tablodan anlaşılacağı gibi gözaltına alınan işkence mağduru başvuruların %89,7'si konunun uzmanı bir hekim tarafından değerlendirilmiştir.

Tablo 49: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin son gözaltı sonrası adli muayenelerinin yapıldığı yerlere göre dağılımı

Son Gözaltı Sonrası Adli Muayenenin Yapıldığı Yer	Başvuru Sayısı	%
Hastane	55	56,1
Adli Tıp Şube Müdürlüğü	32	32,7
Sağlık Ocağı	8	8,2
Gözaltında Tutulduğu Yer	1	1,0
Adli Tıp Kurumu	1	1,0
Bilmiyor/Hatırlamıyor	1	1,0
Toplam	98	100,0

Gözaltı sonrasında adli muayenesi yapılan 98 başvuruya adli muayene süreciyle ilgili değerlendirmeleri sorulduğunda başvuruların yarısından fazlası adli muayene sırasında güvenlik güçlerinin dışarı çıkarıldığını (62 kişi, %63,3), yaklaşık yarısı adli hekimin yakınmaları dinlediğini (51 kişi, %52) ancak sadece beşte ikisinin

adli hekimin öykü aldığını (40 kişi, %40,8) ve adli hekimin gerektiği gibi muayene ettiğini (39 kişi, %39,8) ifade etmiştir. Başvuruların 36'sı (%36,7) adli hekimin bulgulara uyumlu rapor düzenlediğini söylemiştir (Tablo 50). Bu kişilerin %89,7'sinin adli muayenelerinin uzman bir hekim tarafından yapıldığı göz önüne alındığında uygulamada başvurular tarafından tarif edilen aksaklıkların sadece bilgi ve deneyim eksikliğinden kaynaklandığını söylemek zor olacaktır.

Tablo 50: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin gözaltı sonrası adli muayene süreci ile ilgili değerlendirmelerine göre dağılımı

Adli Muayene ile İlgili Değerlendirmeler	Evet	%	Hayır	%	Bilm./Hat.	%	Toplam	%
Adli muayene sırasında güvenlik güçleri dışarı çıkarıldı mı?	62	63,3	34	34,7	2	2,0	98	100,0
Adli hekim yakınmaları dinledi mi?	51	52,0	47	48,0	-	-	98	100,0
Adli hekim öykü aldı mı?	40	40,8	58	59,2	-	-	98	100,0
Adli hekim gerektiği gibi Muayene etti mi?	39	39,8	56	57,1	3	3,1	98	100,0
Adli hekim bulgulara uyumlu rapor düzenledi mi?	36	36,7	34	34,7	28	28,6	98	100,0

Başvurulardan 20'si (%12,5) mahkeme ya da savcılıktaki sorguları sırasında kendilerine işkence yapıldığını ifade etmiş, 33'ü (%20,6) ise ayrı bir dilekçe ile savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. 106 kişi (%66,3) işkence gördüğüne dair herhangi bir suç duyurusunda bulunmadığını bildirmiştir.

3 - Cezaevi Süreci:

2010'da GİG başvurular içinde herhangi bir zamanda cezaevinde bulunmuş olan başvuru sayısı 32 (%20), son yaşadıkları gözaltından sonra cezaevinde kalan başvuru sayısı 6'dır (%3,8). Bu başvuruların son gözaltından sonra cezaevinde kaldıkları süre 1 ay ile 10 ay arasında değişmektedir.

C - TIBBİ DEĞERLENDİRME

Bu bölümde başvuruların tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde başvuru hekimleri ve konsültan hekimler (psikiyatrist, fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanı, ortopedi uzmanı, göz hastalıkları uzmanı, KBB uzmanı vb.) tarafından yapılan tıbbi değerlendirmelerindeki anamnez, fizik muayene ve yapılan tetkikler sonucunda başvuruların sağlık durumlarıyla ilgili edinilen bilgiler derlenmiştir.

1 - Başvuruların Tıbbi Yakınmaları:

2010 yılında GİG 160 kişinin 158'inin sağlıkları ile ilgili fiziksel ya da psikolojik bir yakınması vardır. Başvurular 1168 değişik yakınmaları bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Yakınmaların sistemlere göre dağılımına bakıldığında bu yıl en fazla psikolojik olanlar ilk sırada yer almaktadır (%34,1), kas-iskelet sistemi yakınmaları %19,4, cilt yakınmaları %12,8, genel yakınmalar ise %9,6 oranında izlenmektedir. (Tablo 51).

Tablo 51: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel ve psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

Sistemler	Yakınma Sayısı	%
Psikolojik	398	34,1
Kas İskelet Sistemi	227	19,4
Cilt	149	12,8
Genel	112	9,6
Sinir Sistemi	69	5,9
Sindirim Sistemi	41	3,5
Solunum Sistemi	36	3,1
Kulak Burun Boğaz	36	3,1
Göz	33	2,8
Ürogenital Sistem	31	2,7
Ağız-Diş	29	2,5
Kalp Damar Sistemi	5	0,4
Endokrin Sistem	2	0,2
Toplam	1168	100,0

En çok görülen fiziksel yakınma ise ciltte renk değişikliğidir (45 kişi). Bunu izleyen fiziksel yakınmalar baş ağrısı, yorgunluk-halsizlik, sıyrık ve şişliktir. En çok görülen psikolojik yakınma olan uyku düzeni bozukluğu başvuruların %25,6'sında görülmektedir. En sık görülen 10 fiziksel ve psikolojik yakınma Tablo 52 ve 53'de görülmektedir.

Tablo 52: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Fiziksel Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Fiziksel yakınmalar arasında %
Ciltte Renk Değişiklikleri	45	28,1	5,8
Baş Ağrısı	36	22,5	4,7
Yorgunluk, Halsizlik	35	21,9	4,5
Sıyrık	31	19,4	4,0
Şişlik	24	15,0	3,1
Kol Ağrısı	22	13,8	2,9
Boyun Ağrısı	21	13,1	2,7
Tüm Vücutta Yaygın Ağrı	21	13,1	2,7
Bel Ağrısı	20	12,5	2,6
El-El Bileği Ağrısı	20	12,5	2,6
Diğer Fiziksel Yakınmalar	495	-	64,3
Toplam	770		100,0

Tablo 53: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin psikolojik yakınma sıklığına göre dağılımı

En Çok Görülen 10 Psikolojik Yakınma	Yakınma Sayısı	Başvurular arasında %	Psikolojik yakınmalar arasında %
Uyku Bozuklukları	41	25,6	10,3
Polisten Rahatsız Olma	38	23,8	9,5
Sinirlilik	35	21,9	8,8
Sıkıntı	31	19,4	7,8
Kaygı	28	17,5	7,0
Gerginlik	27	16,9	6,8
Ağlama İsteği	21	13,1	5,3
Öfke Patlamaları	19	11,9	4,8
Korku	19	11,9	4,8
Kabus Görme	18	11,3	4,5
Diğer Psikolojik Yakınmalar	121	-	30,4
Toplam	398		100,0

2 - Fizik Muayenelerde Elde Edilen Bulgular:

Yapılan fizik muayeneler sonucunda 2010 yılında GİG 160 başvurunun 142'sinde bir fiziksel bulgu saptanmıştır. Elde edilen toplam fiziksel bulgu sayısı 497 olup bunların sistemlere göre dağılımı incelendiğinde cilde (%38,6) ve kas-iskelet sistemine (%29,2) ait bulguların ağırlık taşıdığı gözlenmektedir (Tablo 54).

Tablo 54: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulgularına göre dağılımı

Sistemler	Bulgu Sayısı	%
Cilt	192	38,6
Kas İskelet Sistemi	145	29,2
Ağız-Diş	51	10,3
Kulak Burun Boğaz	37	7,4
Göz	25	5,0
Sindirim Sistemi	21	4,2
Ürogenital Sistem	15	3,0
Solunum Sistemi	5	1,0
Kalp Damar Sistemi	3	0,6
Sinir Sistemi	2	0,4
Endokrin Sistem	1	0,2
Toplam	497	100,0

En çok karşılaşılan fiziksel bulgular kaslarda ağrı ve hassasiyet (%39,4), ciltte ekimoz (%38,8) ve ciltte erozyondur (sıyrık)(%18,1). Fiziksel yakınmalar ve bulgular kişilerin anlatımlarıyla uyumluluk göstermektedir. Bu yıl gözaltında işkence görenlerin bulgularının sıklığını geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında 2008 yılındakine benzer bir tablo olduğu ve 2009 yılındaki bulguların sıklığından daha az olduğu anlaşılmaktadır. Tespit edilen fiziksel bulgular Tablo 55'de verilmiştir.

Tablo 55: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilerin fiziksel bulguların sistemlere göre dağılımı

Görülen Fiziksel Bulguların Dağılımı	Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Tüm fiziksel bulgular arasında %
Kaslarda Ağrı ve Hassasiyet	63	39,4	12,7
Ciltte Ekimoz	62	38,8	12,5
Ciltte Erozyon	29	18,1	5,8
Ciltte Nedbe Dokusu	26	16,3	5,2
Ciltte Ödem	17	10,6	3,4
Eksik Diş	16	10,0	3,2
Ciltte Kesi	15	9,4	3,0
Ciltte Laserasyon	14	8,8	2,8
El Bileği ve Parmaklarda Ağrı, Kısıtlılık	14	8,8	2,8
Ciltte Kabuklu Yara	13	8,1	2,6
Bel Hareketlerinde Ağrı-Kısıtlılık	12	7,5	2,4
Boyun Hareketlerinde Ağrı-Kısıtlılık	11	6,9	2,2
Diğer Fiziksel Bulgular	205	-	41,2
Toplam	497	-	100,0

3 - Psikiyatrik Belirti ve Bulgular:

2010 yılında GİG başvurularla yapılan psikiyatri görüşmelerinde saptanan belirti ve bulguların dağılımına bakıldığında anksiyete ve uykuya dalma ve sürdürme güçlüğünün başvuruların yaklaşık %18'inde, travmayı anımsatan uyarlarla karşılaşıldığında fizyolojik tepkiler, uyku niceliğinde ileri derecede azalma ya da artma ve sinirlilik ve/veya tepki eşiğinde düşme belirtilerinin ise başvuruların yaklaşık %14'ünde bulunduğu görülmektedir. Bu gruptaki başvuruların 10 ve daha fazlasında görülen psikiyatrik belirti ve bulgular Tablo 56'da verilmiştir.

Tablo 56: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözetiminde işkence gören kişilerin psikiyatrik belirti ve bulgularına göre dağılımı

Başvuruların en az 10'unda görülen Psikiyatrik belirti ve bulgular	Belirti ve Bulgu Sayısı	Başvurular arasında %	Belirti ve bulgular arasında %
Anksiyete (Sıkıntı)	30	18,8	7,2
Uykuya Dalma Yada Sürdürme Güçlüğü	29	18,1	7,0
Travmayı Anımsatan Uyarlarla Karşılaşıldığında Fizyolojik Tepkiler	23	14,4	5,5
Uyku Niceliğinde İleri Azalma Yada Artma	22	13,8	5,3
Sinirlilik Ve/Veya Tepki Eşiğinde Düşme	21	13,1	5,0
Yaşanmış ya da Tanık Olunmuş Travmatik Olay(lar)a Şiddetli Korku, Umutsuzluk ya da Dehşet Yanıtı	20	12,5	4,8
Konsantrasyon Güçlüğü	19	11,9	4,6
Travmanın Yineleyen ya da Rahatsız Edici Tarzda Kabus Biçiminde Görülmesi	16	10,0	3,8
Travmanın Yineleyen ya da Zorlayıcı Tarzda Anımsanması	15	9,4	3,6
İnsanlardan Uzaklaşma ya da Onlara Yabancılaşma Duyguları	14	8,8	3,4
Travmayı Anımsatan Uyarlarla Karşılaşıldığında Şiddetli Huzursuzluk Duygusu	13	8,1	3,1
Geleceğin Kısıtlandığı Duygusu	12	7,5	2,9
Travma ile İlgili Düşünce-Duygu ya da Söyleşilerden Kaçınma Çabaları	12	7,5	2,9

Tablo 56: Devam

Aşırı Uyanıklık (Tetikte Olma Duygusu)	12	7,5	2,9
Depresif Duygudurum	11	6,9	2,6
Ajitasyon (Huzursuzluk, Yerinde Duramama)	11	6,9	2,6
Travma Anılarını Uyarın Etkinlik, Yer ya da İnsanlardan Kaçınma	11	6,9	2,6
Diğer Psikiyatrik Belirti ve Bulgular	125	-	30,0
Toplam	416	-	100,0

4 - Tanılar:

Başvurulara konulan tanıların değerlendirmesi, 2010 sonuna kadar herhangi bir tanı alan 147 başvuru arasında yapılmıştır. Konan 65 değişik tanı değerlendirildiğinde, fiziksel tanılar arasında yumuşak doku travması (109 kişi, %74,1) ilk sırada yer alırken 7 kişide kemik kırığı saptanmıştır. Bu fiziksel tanılar uygulanan fiziksel şiddetin yoğunluğunu göstermesi açısından dikkatle değerlendirilmelidir.

Psikiyatrik tanılar arasında ise Major Depresif Bozukluk (30 kişi %20,4), kronik Post Travmatik Stres Bozukluğu (25 kişi, %17) ve Akut Stres Bozukluğu (14 kişi, %9,5) ilk sıralarda gelmektedir. İlk on fiziksel tanı ile iki veya daha fazla kişiye konan psikiyatrik tanı ve bunların tanı alan 147 başvuru arasındaki dağılımı Tablo 57 ve 58'de verilmiştir.

Tablo 57: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilere en çok konan fiziksel tanıların sıklığına göre dağılımı

En Çok Konan 10 Fiziksel Tanı	Başvuru Sayısı	%
Yumuşak Doku Travması	110	74,8
Miyalji	32	21,8
Lomber Diskopati	21	14,3
Ciltte Kesi, Ezilme	21	14,3
Miyopi-Hipermetropi	20	13,6
Lomber Strain	16	10,9
Farenjit	16	10,9
Gastrit	16	10,9
Fibromiyalji	15	10,2
Üriner Sistem Enfeksiyonu	15	10,2

Tablo 58: 2010 yılında TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine başvuran ve 2010 yılında gözaltında işkence gören kişilere en çok konan psikiyatrik tanılarının sıklığına göre dağılımı

Psikiyatrik Tanılar	Başvuru Sayısı	%
Majör Depresif Bozukluk	54	36,7
TSSB (Kronik)	36	24,5
Akut Stres Bozukluğu	15	10,2
TSSB (Akut)	11	7,5
Uyum Bozukluğu	8	5,4
Yaygın Anksiyete Bozukluğu	6	4,1
Somatizasyon Bozukluğu	4	2,7
Uyku Bozuklukları	4	2,7

Başvurulara konan tanılarının başvurunun yaşadığı işkence süreciyle ilişkisi, travmayla bir ilişki kurulmayan tanılar dışarıda bırakılarak incelendiğinde, travmayla bağlantılı görülen tüm tanılarının %80,8'inde işkence sürecinin tek etyolojik faktör olarak değerlendirildiği, %6'sında ise işkence sürecinin var olan patolojiyi ağırlaştırdığı veya ortaya çıkardığı, %13,2'sinde ise faktörlerden biri olduğu sonucuna varıldığı görülmektedir.

2010 yılında GİG 264 başvurunun 7'sinde (%4,4) işkence ve travma süreciyle ilgili herhangi bir rahatsızlık saptanmamıştır.

III - DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Tedavi ve Rehabilitasyon Hizmetleri

a) Yıllık toplam 350 başvuru öngörülmesine karşın 2010 yılı toplam başvuru sayısı 363 olarak gerçekleşmiştir (başvuru sayıları 2009 yılında 459, 2008 yılında 425, 2007 de 452 ve 2006 da ise 337 idi).

Başvuru sayısının öngörülenden fazla olmasının TİHV'nin özel raporlarında belirtildiği gibi son dönemde güvenlik güçlerinin şiddete yaygın olarak başvurması, bu uygulamalarda bulunanların siyasi otoritelerce korunması ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Özellikle 2005 yılından bugüne kadarki, 2005 yılındaki Türk Ceza kanunu, Ceza Muhakemeleri kanunu, 2006 yılında Terörle Mücadele kanunundaki değişiklikler, 2007 yılındaki Polis Vazife ve Salahiyetleri kanunundaki (PVSK) değişiklikler gibi yasal düzenlemelerin, bu olumsuz gelişmeleri otoritelerin güvenlik gerekçesi ile meşrulaştırma söylemlerinin sonucu olarak uygulamalardaki bu kaygı verici gelişmeler öne çıkmaktadır.

Ülkedeki genel atmosferin yanı sıra, öngörülenden fazla başvurunun olmasında TİHV ile ilgili esas olarak;

- ❖ 2009 yılında sistematik olarak başlatılan ve 2010 yılında da sürdürülen tedavi merkezlerimizin bulunmadığı bölgelere yönelik gezici sağlık ekiplerinin ziyaretleri (bu ziyaretler sırasında toplam 19 işkence gören beş merkezden birinde tedavi ve rehabilitasyon programına alınmıştır)
- ❖ 2009 yılı içinde başlayan ve halen süren, işkence görenlere yönelik hukuksal ve sosyal destek programları, (yıl içinde 5 başvuru hukuksal destek, 4 yetişkin ve 55 çocuk başvuru sosyal destek programına alınmıştır)
- ❖ Diyarbakır merkezimizin re-organizasyonu (Diyarbakır merkezimize 2008 yılı başvuru sayısı 40 idi, 2010 yılında 98'e çıktı)

başlıklarındaki üç nedenden de söz edilebilir.

b) 2010 yılı içinde aynı yıl işkence gören başvuru sayısı 161'dir (%44,4). 2009 yılı içinde aynı yıl içinde işkence gören başvuru sayısı 264 (%57,6) 2008 yılında 269 (%63) iken 2007 yılında 320 (%70), 2006 yılında ise 222 (% 65) idi.

c) 2010 yılı içinde tüm başvurularının 101'i kadın 257'si erkek, 3'ü transeksüel ve 2'si travestidir.

d) 2008 yılında 44, 2009 yılında 66 olan çocuk başvuru sayısının 2010 yılında 50 olması ve bunun 26'sinin Diyarbakır, 21'inin Adana merkezimize başvurması 2010 yılında da çocuklara yönelik ağır baskıların sürmesi ile açıklanabilir. Bu konuda bir başka etmen olarak çocuklara yönelik sosyal destek programları göz önünde tutulmalıdır.

e) 5 il projesi kapsamına alınan başvuru sayısının 2010 yılında 57 olarak gerçekleşmesinde özel olarak 2009 yılında sistematik olarak başlatılan gezici sağlık ekipleri 2010 yılında da iki gezi düzenlenmiş ve 19 işkence gören başvuru olarak programa alınmıştır.

f) Başvurularımızın doğum yerlerine göre dağılımda yine Güneydoğu (120 kişi) ve Doğu Anadolu (75 kişi) doğumlular önemli bir oranı oluşturmaktadır.

g) Adli sebeplerle işkence gören başvuru oranında 2010 yılında nispi bir düşüş görülmektedir (%14,3). 2009 yılında % 18,5 gerçekleşen bu oran 2008 yılında %18,1, 2007 yılında %13,8, 2006 yılında %11,7 idi.

h) 21 başvurumuz Türkiye vatandaşı olmayıp geldikleri ülkeler şöyledir: 11 İran, 3 Sudan, 3 Irak, 2 Afganistan, 1 Suriye ve 1 Almanya

i) 2010 yılı başvurularımızın 242'sinin (%70,6) tedavi süreci tam/kısmen iyileşme ile tamamlanmış olup, 106'sının (%17,0) tedavisi 2010 yılında sürdürülmektedir. 61'inin (%17,8) ise çeşitli nedenlere tedavi süreci yarım kalmıştır. Tedavi sürecinin yarım kalma oranı geçmiş yıllara göre nispi bir artış söz konusudur.

i) 2010 yılında da potansiyel başvurulara ulaşma konusuna özen gösterilmiştir. Diyarbakır Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezinin yeniden yapılandırılması, 2009 da ilk kez uygulanan "Gezici Sağlık Ekibi" çalışmasının sürdürülmesi, Birleşmiş Milletler

Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Temsilcisi ile 3 Ağustos 2009 tarihinde imzalanan mutabakat belgesi ve bunun gerekleri doğrultusunda karşılıklı çaba gösterilmesi bu konuda önemli katkı sağlamaktadır.

j) 2010 yılındaki işkence gören başvurularımıza (işkence gören yakını 19 başvurunun dışındaki 343 başvurunun) gerçekleşen işkence uygulamalarında işkence uygulanan yerler arasındaki resmi gözaltı yerleri olarak bilinen yerler dışında (açık alan, araç içi, evde, işyerinde v.b.) uygulanan işkence oranının yüksekliği önem arz etmektedir. Bununla birlikte emniyet merkezlerinde (özel birimlerin görevli olduğu yerler) uygulanan işkence oranının yüksekliği de sürmektedir.

k) Türkiye'deki işkence olgusuna ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında bir önceki çalışma raporlarında yer verilen başlıklar geçerliliğini korumaktadır

- ❖ Son dönemde işkence ve kötü muamele uygulamaları önceki yıllara oranla daha çok psikolojik şiddet içerdiği,
- ❖ Son dönemde işkence ve kötü muamele bilgi alma ihtiyacından çok korku veya gözdağı vermek, cezalandırmak ya da otorite tesis etmek amacıyla yapılmakta olduğu,
- ❖ Göstericilere özellikle resmi olarak gözaltına almadan, uygulan şiddetin yaygınlığı,
- ❖ Son dönemde ikiz davalardaki artış,
- ❖ Cezasızlığın esas olarak sürdüğü,
- ❖ Hukuk açısından "işkence" ve "kötü muamele" ayrımının zorlandığı gözlemlenmektedir.

Eğitim Çalışmaları

a) Psikolog ve psikiyatristlere yönelik İstanbul Protokolü eğitimleri:

Geçmiş dönem eğitimlerinde ortaklaşa tespit edilen bir ihtiyacı karşılamak üzere psikolog ve psikiyatristlere yönelik 2 günlük İstanbul Protokolü eğitimleri 6-7 Kasım 2010 tarihlerinde 3 ilde gerçekleşmiş ve toplam 37 katılımcı İstanbul Protokolü eğitimi almıştır.

Ankara (8 katılımcı ve 5 eğitici) ve İzmir'de (8 katılımcı ve 4 eğitici) Türkiye Psikiyatri Derneği ile birlikte psikiyatri uzman ve asistanlarına yönelik eğitim, İstanbul'da (21 katılımcı ve 4 eğitici) ise Türk Psikologlar Derneği Travma Birimi ile psikologlara yönelik eğitimler gerçekleştirilmiştir.

Eğitim süresince ve sonunda verilen geri bildirimlerde eğitimin çok yararlı olduğu bildirilmiş, katılımcılarda motivasyon ve bilgi artışı görülmüştür. Katılımcılar hem İstanbul Protokolü'nün psikologlara yönelik eğitim modülünün düzenlenmesinde hem de TİHV'nin çalışmalarında gönüllü destek vermek istediklerini ve çalışmalar yürütülmesini talep etmişlerdir.

Bu eğitimler ile psikolog ve psikiyatristlerin mesleki niteliklerini artırılmasına katkıda bulunulmuştur. Beraberinde TİHV'nin gönüllü ağı ve ilgili uzmanlık dernekleri ile ilişkiler zenginleşmiştir.

b) Bu zenginliğin de katkısı ile 2010 yılında;

- 1-3 Ekim 2010 tarihinde İstanbul'da İstanbul Tabip Odası ve Adli Tıp Uzmanları Derneği ile birlikte 20 hekime İstanbul protokolü eğitimi;
- 9 Ekim 2010 tarihinde İstanbul'da İnsan Hakları Derneği üyesi 18 kişiye İstanbul Protokolü eğitimi;
- 9-11 Nisan 2010 tarihinde Sırbistan'da İstanbul protokolü eğitimi;
- 18-22 Haziran 2010 tarihinde Mısır'da İstanbul protokolü eğitimi;
- 3-14 Ağustos 2010 tarihinde Filipinler'de İstanbul protokolü eğitimi;
- 11-12 Kasım 2010 tarihinde İstanbul'da Moldavya ve Transdinyester Adli Tıp Enstitüleri üyelerine İstanbul Protokolü eğitimi,

verilmiştir.

Bu çerçevede 14-17 Ekim 2010 tarihindeki Adli Bilimler Kongresinde Ümit Ünüvar arkadaşımızın adli tıp raporlarının İstanbul Protokolü çerçevesinde değerlendirilmesi çalışması” nedeniyle ödül kazandığını paylaşmak isteriz.

c) 2010 yılında da BMMYK Türkiye Temsilciliği çalışanlarına supervizyon hizmeti sunulması sürdürülmüştür.

d) 18-19 Aralık 2010 tarihinde Diyarbakır'da “Sürmekte olan Toplumsal Travmalar ile Baş etmeye Yönelik Yol gösterici Rehber Hazırlık toplantısı” gerçekleştirilmiş, yurtdışından sekiz öğrenci staj programına alınmıştır.

Bilimsel Araştırmalar

a. “Türkiye’de İşkencenin Epidemiyolojisi” çalışması:

Kötü muamele ve işkencenin niceliksel olarak saptanması ve zaman içinde gösterdiği değişimleri değerlendirmek amacıyla gündeme alınan iki yıllık bu çalışma 2010 sonunda tamamlanmıştır.

Melek Göregenli'nin koordinatörlüğü altında gerçekleştirilen bu çalışmada öncelikle çalışmanın gerek içerik gerekse zamanlama açısından kapsamı tanımlanmıştır. Buna göre, “işkence”nin kavramsal sınırları, olgunun hangi mekanlarla sınırlı olarak inceleneceği, hangi zaman dilimini kapsayacağı kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda Türkiye’de işkence olgusu açısından bir kırılma dönemi olduğu düşünülerek 1980 sonrası dönemin kapsanması uygun görülmüştür. Bu dönem içinde, genel olarak arşiv çalışmasına dayalı veri ve bilgi toplanması kararlaştırılmıştır.

Veri kaynakları, başta TİHV olmak üzere insan hakları örgütlerinin arşivleri; 1980’den başlayarak medya arşivleri; hukuk alanında yapılan değişiklikleri ve mevzuatı

saptamak amacıyla hukuksal veriler ve yayınlanmış işkenceyi kavramsal düzeyde ele alan ve mağdur deneyimlerini aktaran kitap, makale vb. akademik arşiv, olarak belirlenmiştir.

Arşiv niteliğindeki bu çalışma kapsamında 1980 -1990 arası için gazete taraması, 1988-1990 arası ise İHD ve TİHV raporları taranmıştır.

Bu veriler, zamansal dönemler açısından karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Çalışma kitap olarak yayınlanmıştır.

b. "Türkiye'de işkencenin 18 yıllık eğilimi" çalışması:

Yine iki yıllık bu çalışmada TİHV'nin bugüne kadar ki başvurularının kayıtlarına dayalı olarak işkencenin yıllara göre değişim özelliklerinin analiz edilmesi hedeflenmiştir.

Bilindiği gibi bugüne kadar tüm başvurulara ilişkin veriler tedavi ve rehabilitasyon merkezi çalışanlarının ortak olarak geliştirdiği formlar kullanılarak her yılın sonunda sayısal hale getirilmiştir. Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri'nin yıllık çalışmaları toplanan bu sayısal veriler kullanılarak yıllık raporlar halinde kamuoyuna sunulmuştur. Her yıl değişik alanlardaki gelişmeler (hukuk, sağlık, vs) ve merkez çalışmalarının gereksinimleri doğrultusunda kullanılan formlar gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir. Bu yüzden 1990 yılı ile 2009 yılı arasında sayısal hale getirilen veriler arasında büyük farklılıklar oluşmuştur.

İlk yıldan itibaren kullanılan formlar ve sayısal verilerin oluşturma biçimleri değerlendirildiğinde 1990 ile 1994 yılları arasındaki veri tabanlarının daha sonraki yıllarla birleştirilemeyeceği görüldüğü için bu çalışmada 1995-2009 yılları arasında TİHV'ye işkence gördükleri için başvuran 10.656 kişiden verileri değerlendirmeye alınan 9849 kişinin verileri ortak bir veri tabanında toplanmıştır.

1995 yılında kullanılan formda 46 başlık varken 2003 yılından sonra kullanılan formda 155 başlık yer almaktadır. Bunlardan birleştirilmesi mümkün ve gerekli olanlar seçilerek yeni bir form oluşturulmuştur. Bu veri tabanında her kişiye ait 28 ayrı başlık yer almaktadır. Bu birleştirme sırasında daha sonraki yıllarda ayrıntılandığımız birçok veri yeniden gruplanarak genelleştirilmiştir. Bu yüzden verilerin büyük kısmının özelliği değişmiştir. Bunlara karşın, bu çalışma ile 1995-2009 yılları arasında işkence ile ilgili birçok başlığı içerdiği için hem vakıf çalışmalarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilmesi ve düzenlenmesi hem de isteyen kişilerin araştırmaları için önemli bir kaynak sağlayacağına inanıyoruz.

Bu haliyle bile oldukça değerli olan bu çalışmanın sürdürülmesinin ve genişletilmesinin gerekliliği ortadadır. Bunun için başvuru dosyalarının (geçmiş yıllardaki veri tabanlarının değil) taranarak son yıllarda kullanılan formun doldurulması ve yeni bir veri tabanı oluşturulması kullanabileceğimiz daha çok bilgiyi üretebilmemize olanak sağlayacaktır. Böylece 1995 öncesi veriler de diğerleri ile karşılaştırılabilecek şekilde birleştirilmiş olacaktır. 1990 yılından 2010 sonuna kadar başvuran kişilerin sayısının 12.450 olduğu göz önüne alındığında bunun oldukça fazla işgücü ve zamana ihtiyaç olduğu açıktır.

c. 2003 yılında başlayan “Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi” çalışması, özellikle bir arkadaşımızın tez konusuna dönüşmesinin de katkısıyla gecikmekle de olsa İzmir Tedavi merkezi bünyesinde 2007 yılında tamamlanmış idi.

İşkence görenlerin aldıkları hizmet kalitesi ve yeterliliğinin değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışmanın tüm merkezlerimizde uygulanması bir hayli gecikmeli ve eksikli de olsa 2010 yılı içinde başlanabilmektedir.

Alternatif Adli Tıp Raporlama Çalışmaları

Rapor ve alternatif adli tıp rapor çalışmaları 2010 yılında da sürdürülmüştür.

2010 yılında Tedavi ve Rehabilitasyon merkezlerimizce toplam 36 başvuru için alternatif adli tıp raporu/epikriz hazırlanmıştır. Kendi istekleri sonucu bunlardan yirmisine Türkiye’de sürmekte olan davaları ya da yeni dava açmak istedikleri için (on dokuzun davası sürüyor, biri için görevsizlik kararı verildi), üçüne Avrupa İnsan hakları Mahkemesine başvurmak istedikleri için, dokuzuna sığınmacı olmak istedikleri için (ikisinin başvurusu kabul edilmiş), birisine engelli hakkından yararlanmak istediği için, diğer bir başvuruya ise yurt dışı yasağının kaldırılması için (yurt dışı yasağı kalkmış) için alternatif adli tıp raporu/epikriz hazırlanmıştır. İki başvuru ise bu belgeleri kendilerinde tutmaktadırlar.

Bilindiği gibi, tarafımızdan hazırlanan Alternatif Adli Tıp Raporlarımız, özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından hürmet edilmektedir. Bu çerçevede AİHM işkenceyi düzenleyen 3. madde ile ilgili Türkiye aleyhine 2010 yılı içinde toplam 21 karar vermiş, bunların üçünde tarafımızdan hazırlanan Alternatif Adli Tıp Raporlarına doğrudan atıf yapılmıştır.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI YAYINLARI

- 1) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1991 (Türkçe-İngilizce)
- 2) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1992 (Türkçe-İngilizce)
- 3) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1990–1992 (Türkçe-İngilizce)
- 4) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1993 (Türkçe-İngilizce)
- 5) İşkence Dosyası–12 Eylül 1980–1994 (Türkçe-İngilizce)
- 5/2) İşkence Dosyası–12 Eylül 1980–1995 (Geniş. 2. Baskı Türkçe-İngilizce)
- 6) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1993 (Türkçe-İngilizce)
- 7) Abidin Dino/İşkence Desenleri (Yayın numarası verilmemiştir)
- 8) Güneydoğu'da Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Personelinin Sorunları (İngilizce)
- 9) Emil Galip Sandalcı'ya Armağan (Türkçe)
- 10) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1994 (Türkçe-İngilizce)
- 11) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1994 (Türkçe-İngilizce)
- 12) Düşünce Özgürlüğü ve Göç (Türkçe)
- 13) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1995 (Türkçe-İngilizce)
- 14) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1995 (Türkçe-İngilizce)
- 15) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1996 (Türkçe-İngilizce)
- 16) TİHV Yargıda 1998 (Türkçe)
- 17) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1997 (Türkçe-İngilizce)
- 18) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1996 (Türkçe-İngilizce)
- 19) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1998 (Türkçe)
- 20) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1997 (Türkçe)
- 21) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1998 (Türkçe)
- 22) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1998 (İngilizce)
- 23) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1999 (Türkçe-İngilizce)
- 24) İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu- "İstanbul Protokolü" (Türkçe-İngilizce)
- 25) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2000 (Türkçe-İngilizce)
- 26) Türkiye İnsan Hakları Hareketi 1. ve 2. Konferansları 1998-1999 Bildirileri (Türkçe)

- 27) Tek Başına Orkestra “Mahmut Tali Öngören” (Türkçe)
- 28) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2001 (Türkçe-İngilizce)
- 29) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2001 (Türkçe-İngilizce)
- 30) Türkiye İnsan Hakları Raporu 1999 (Türkçe)
- 31) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2000 (Türkçe)
- 32) Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2002 Bildirileri (Türkçe)
- 33) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2002 (Türkçe)
- 34) Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2000 Bildirileri (Türkçe-İngilizce)
- 35) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2002 (Türkçe-İngilizce)
- 36) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2003 (Türkçe)
- 37) Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2001 Bildirileri (Türkçe)
- 38) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2004 (Türkçe-İngilizce)
- 39) İşkence ve Cezasızlık Dosyası 2005 (Türkçe-İngilizce)
- 40) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2004 (Türkçe)
- 41) Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı 2004 Bildirileri (Türkçe)
- 42) İfade Özgürlüğü Hakkı, Örgütlenme Özgürlüğü Hakkı, işkence Yasağına İlişkin İhlalleri İzleme Rehberi (Türkçe)
- 43) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2005 (Türkçe)
- 44) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2005 (İngilizce)
- 45) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2005 (Türkçe)
- 46) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2005 (İngilizce)
- 47) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2006 (Türkçe)
- 48) Birleşmiş Milletler işkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ya da Cezaya Karşı Sözleşmenin Seçmeli Protokolü işkenceyi Önleme Kılavuzu (Elektronik ortamda-Türkçe)
- 49) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2006 (Türkçe)
- 50) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2006 (İngilizce)
- 51) Birleşmiş Milletler Hukuk Dışı, Keyfi ve Yargısız infazların Önlenmesine ve Soruşturulmasına İlişkin EI Kılavuzu (Minnesota Protokolü) (Türkçe)
- 52) İşkence Atlası (Türkçe)
- 53) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2007 (Türkçe)
- 54) Cezaevi İzleme Kılavuzu

- 55) İşkenceyi Önlemede Ortak Akıl
- 56) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2007 (Türkçe)
- 57) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2007 (İngilizce)
- 58) İşkenceye Karşı Usul Güvenceleri El Kitabı
- 59) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2008
- 60) İşkenceye Açık Kapılar, Mevzuat ve Uygulama Çerçevesinde Cezasızlık Olgusunun Değerlendirilmesi
- 61) İşkencenin Önlenmesi Projesi Raporu
- 62) İşkence Fiillerinin Etkin Belgelendirilmesi ve Soruşturulması için Rehber
- 63) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2008 (Türkçe)
- 64) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2008 (İngilizce)
- 65) Türkiye İnsan Hakları Raporu 2009
- 66) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2009 (Türkçe)
- 67) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2009 (İngilizce)
- 68) İşkence Atlası (İngilizce)
- 69) Mevzuat ve Uygulamalar Işığında Cezasızlık Olgusu
- 70) Medya ve İnsan Hakları Örgütlerinin Verilerinden Hareketle 1980'lerden Günümüze Türkiye'de İşkence: Epidemiyolojik Bir Başlangıç Çalışması
- 71) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2010 (Türkçe)
- 72) Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın Türkiye'nin Üçüncü Dönemsel Raporu'nun Değerlendirilmesi için BM İşkenceye Karşı Komite'ye İlettiği Görüşleri ve Önerileri - 15 Ekim 2010 ve İşkenceye Karşı Komite'nin Sonuç Gözlemleri Türkiye - 19 Kasım 2010, Ankara, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları, 2011
- 73) TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 2010 (İngilizce)